חוברת

דף השבוע

מסכת כתובות חוברת כז

דף

ק"ז

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף

כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה ארבעה חלקים:

- **א** **קושיות פשוטות** – ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד
- **ב** **עומק הדף** – להעמיק קצת בגמ' ורש"י, על פי דברי גדולי המפרשים
- **ג** **התוספותין העיקריין** – להדגיש את התוספותין הנחוצין ביותר
- **ד** **סוגיית הדף** – בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות

מסורת הש"ס

גמ' ה) [עי' פרש"י ברכות מז. ד"ה מילו] **ו)** [פוספתא פי"ב] **ז)** [נ"ל אם] **ד)** [עיל מת. **ה)** ג"ז שם **תוס' ו)** [נ"ל דנאמן להאריכה]

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אמר שמואל וכו' הלאוונים שאין פוסקין מה טעם לפי שאין לאדם:

הגהות

גמ' כששמעו בו שמת בעד אחד. כל"ל וכ"ה בתוד"ה [בששמעו]: (רש"ש)

פוסקין מזונות. ב"ד יורדין לנכסי מי שהלך למדינת הים ופוסקין מזונות לאשתו: **בששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי.** דפוסקין דלמאי ניחוש לה לי' לצררי הרי סופה לגבות כתובתה ותשבע שלא עיכבה משלהם כלום ואי לשמא אמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך וקבלה עליה משמת איהי משועבדת לו מעשה ידיה וא"ת והרי היא משועבדת ליתומים ואף הם יאמרו לה כן אף הוא לא היה יכול לומר לה אלא א"כ היא מתרצה: **צררי.** לרודות כספיס נתן ביה לממזות: **חיישי' שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך.** וקבלה עליה: **איכא בינייהו גדולה.** הלאוויה להתפיסה מעות ולא ספקה מזונות במעשה ידיה שהן שני בצורת או שהיה נעלם מלאכה לצררי איכא למיחש לאי מעשה ידיך במזונותיך ליכא למיחש דכיון דלא ספקה לא קבלה עליה: **אי נמי קטנה.** ובעלת מלאכה והשיס כתקון: **וספקה.** לרב זביד פוסקין דלא עביד איניש דמתפיס לצרי לקטנה לרב פפא אין פוסקין דאיכא למימר לאי מעשה ידיך במזונותיך לא לאחר שמועה. לאחר ששמעו בו שמת בא: **ולא דבר אחר.** מפרש לקמיה: **במשרה אשתו ע"י שליש.** העמיד אפוטרופוס לזונה ועכשיו משך האפוטרופוס את ידו דהשתא ולאי לצרי ליכא למיחש ולא לשמא אמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך: **אי הכי.** דהשרה אותה ע"י שליש אפי' בניו ובנותיו נמי דהא גלי דעתיה דנתיה ליה שיהו מזונין משלו: לדקה

ומפרנסין לאשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר אמר רב ששת במשרה את אשתו ע"י שליש אי הכי בניו ובנותיו נמי כשהשרה לזו ולא השרה לזו מאי פסקא אלא אמר רב פפא כששמעה בו שמת בעד אחד היא דאי בעית אינסובי בעד אחד מצי מינסבא מזוני נמי יהבינן לה בניו ובנותיו דאי בעו למיחת לנכסיו בעד אחד לא מצו נחתי מזוני נמי לא יהבינן להו [ה]מאי דבר אחר רב חסדא אמר תכשיט רב יוסף אמר צדקה מ"ד תכשיט כל שכן צדקה

[א]פוסקין מזונות לאשת איש ושמואל אמר אין פוסקין מזונות לאשת איש אמר שמואל מודה לי [ו]אבא בשלשה חדשים הראשונים [ז] לפי שאין אדם מניח ביתו ריקן [ד]בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בשלא שמעו בו שמת רב אמר פוסקין דהא משועבד לה ושמואל אמר אין פוסקין מ"ט רב זביד אמר אימא צררי אתפסה רב פפא אמר חיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך מאי ביניהו איכא ביניהו גדולה ולא ספקה אי נמי קטנה וספקה תנן מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות [ה]חנן אמר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף עד כאן לא פליגי אלא לענין שבועה אבל מזוני יהבינן לה תרגמה שמואל בששמעו בו שמת מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע [ה]ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן הכא נמי בששמעו בו שמת והא אם בא ואמר קאמר אם בא לאחר שמועה ת"ש [ז]מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות [ז]ואם בא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך ראשי קדמו בית דין ופסקו מה שפסקו פסקו הכא נמי בששמעו בו שמת ת"ש [ד]מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדים לנכסיו וזנין ומפרנסין אשתו ובניו ובנותיו אבל לא בניו ובנותיו אבל לא אשתו אבל לא בניו ובנותיו אבל לא אשתו אבל לא בניו ובנותיו אבל לא אשת

עמד בדין וברח. בפרק המולך (יבמות דף מא: ושם) פרש"י דוקא ברח אבל תלה הוא או תלתה היא לא משמע לפי דבריו דקנס הוא ותימה אם כן מאי קפריך הואיל ומשום קנס מתפרנסת ויש לומר דלפי מייסיגן כולי האי לגרלי כדאמרינן שמואל לא היה לקונסו כל כך ור"ת פירש שמלא בירושלמי ברישא אף ע"פ דברח לא דוקא אלא ה"ה תלה דגיזונת משלו וא"ת והא אמרינן תלה הוא או היא אינו מעלה לה מזונות אחר ליגשא גבי הגיע זמן ולא נשאו יש לומר שאני הכא שהיה לו לכנוס מיד אחר הגעת הזמן אחר שלשה חדשים אבל המם כשהתחיל חליו לפני שהגיע זמן מאי הוה ליה למיעבד ומיהו קשה אי בתלה נמי מעלה לה מזונות אמאי אמרי' בשמוך דלא משעבדא ליה למעשה ידיה וי"ל דבתלה נמי קנסינן ליה משום דלא כנס מיד אחר שלשה חדשים ואחר שעמד בדין מיד ואם תאמר לפרש"י דמפרש דוקא ברח אבל תלה לא בפ"ק (דף ג.) דמיבעיא לן תלה מהו אמאי לא פשיט מהכא דאמרי' דוקא ברח אבל תלה לא וכל שכן הוא דהא הכא אין לה מזונות אף על פי שפשע קצת שהיה לו לכונסה מיד אחר שעמד בדין אבל המם תלה קודם שהגיע הזמן מאי הוה ליה למיעבד דעל כורחין בהכי מייירי דאי תלה הוא אחר כך פשיטא דאין להפסידה ואיכא למימר דיבמה שאני דלאו מגידא ביה כולי האי כמו ארוסתו ואינה עומדת כל כך לכונסה לא מיתייב מזונות כולי האי ומיהו קשה לפירוש רש"י דעל כורחין מוקי האי ברח שלא ממתמת מרדין אלא ממתמה דאי לאו הכי היינו תלה ואם כן מאי קפריך הכא למ"ד אין פוסקין מזונות לאשה אים הרי הכא לא שייך התפסת ברח הואיל וממתמה ברח:

הני מאני דקוניא. פי' בקונטרס פלומי"ר בלע"ז כלי חרס שמתיכין למוכו עופרת ואין נראה ל"ת דבזמנים פרק איזהו מקומן (דף נד.) גבי עשיית מזבח תניא סיד וקוניא (ג) וממתה ושופך הוה ליה למימר אבר שהוא לשון בריית ועוד אמר רבי מדמסיק עלייהו בפ"ב דמסכת ע"ז (דף לג: ושם) ובפרק כל שעה (פסחים דף ל: ושם) משום דמלרפי פירוש שמעורב בהם קריף שקורין אלו"ס בלע"ז על כן נראה כדפירש הערוך ט)דקוניא היינו כלי חרס המטופה בהחכת זכוכית ולהרי מסיק עליה דמלרפי משום דזכוכית תזילת ברייתו מן המול ונאותו חול מעורב קריף ולהרי בלעי וכן מוכיח רבינו תם בתוס' פלומי"ר שלנו שמתיכין למוכן עופרת אינן נאסרין בי"ג יומר משמר כלי חרס ועוד מדקדק ר"ת אף אם היה כולו מעופרת לא היה נאסר ועכשיו שאין בו אלא עופרת מעט יאסר אבל בהחכת זכוכית אינו נאסר לפי שנתבטל היטב ואינו נבלע אבל קוניא לא נתבטל כל כך ונבלע טפי: **ירוקי.** פירש בקונטרס לענין חמץ בפסח וגיעולי עובדי כוכבים ויין נסך ולא משום דאיכא לאיסורין למיפסק הלכה כרב זביד מרימר דפליג עליה ואדי ירוקי דוקא לענין יין נסך אבל לענין חמץ בפסח מודה דאסירי אפי' מיורי כדאיתא בהדיא בפ' אין מעמידין (ע"ז דף לג.:) ומפרש התם טעמיהו דתשמישו בחמין:

חנן אומר איבד מעותיו. ליכא לאקשויי מהא דקיימא לן (לעיל פ.) היורד לחוך שדה של חבירו ונטעה שלא ברשות דשמין לו כאילו ולבוהה מורכבו של חבירו דוחק לו מה שהחסיר (כ"מ קח. ע"ש) דהתם השבח בעין הוא ודין הוא שיטול אבל הכא לא הבאים לו שום שבח נכסים אלא שהגילו מגגיית בעל חובו ולא מידי יהיב ליה והוה כמבריח ארי דאמרינן דלעל"ג דמהנה אותו לא מפחייב מידי כדמסיק בגדרים בתין בין המודר (דף לג.:) וא"ת הא אמרי' בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף לג.:) שומר חנם שהיה לו

בג א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' יז סמג עשין כא טור ש"ע אה"ע סי' קפ סעיף ה:

בד ב מיי' שם הל' כד סמג שם טוש"ע שם סימן נא סעיף יח [וכרב אלפס עוד פי"ח דמכילתין דף קכ:]:

בה ג מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' ה סמג עשין נא טוש"ע שם סי' קנז סעיף ה [וכרב אלפס פי"א דמכילתין דף קכה.]:

בו ד מיי' פי"ג שם הל' יט סמג עשין מח ולאוין פא טוש"ע שם סי' ע סעיף מ:

בז ה מיי' פ"ה מהל' חמץ ומצה הל' כה ופי"ז מהל' מלכים ומלחמות הל' ב סמג לאוין קמח וקמט טוש"ע א"ח סי' תנא קעי' כג וטוש"ע יו"ד סי' קכ סעיף ה:

בח ו ז מיי' פי"ח מהל' מלכים ומלחמות הל' יט סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קלה סעיף ו:

בט ח מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יט סמג עשין מח ולאוין פא טור ש"ע אה"ע סי' ע סעיף מ:

פניני רש"י

משל בעלה. שכן כתב לה אם תהא יתבא במימי ומתזונא מנכסי כל יומי מיגר אלמנותיך:

(יבמות מא:)

לא משל בעלה ולא משל יבם. ואינה דומה לשאר אלמנה דהתם כל זמן שלא נשאת לאחר ואומרת מתמת פלוני בעלי שכבודו גדול עלי יש לה מזונות אבל הך אגרדא דיבם לפיכך אין לה על נכסי בעל מזונות ולא משל יבם עד שיתבטל לחופה:

(יבמות מא:)

תהי בה. מתשב ומקשה בה:

(רשב"ם ב"ב לט:)

איני ניזונת. משל בעלי:

(גיטין עז:)

ואיני עושה. לך כלום אלא לעצמי:

(לעיל נב:)

ואיני עושה. לו מלאכה לכי מקון רבנן מזוני להאלמה מקון זמנין לא בפקה במעשה ידיה ואחר כך מקנו מעשה ידיה לבעלה משום איבה הלכך יכולה לומר אי אפשי:

(גיטין עז:)

חניח מעותיו על קרן הצבי. ולא מזונות. לא מיבעיא היכא דיתבה תומיה דלא מייפיגן ליה לזוזה דהא בעמוד והוצא קאי אלא אפילו אם הלך למדינת הים ולוחה וחלכה לא משלם וא"ת הא"ה לבעלה דקי"ל (בכתובות דף קט.) ממ"ד הניח מעותיו על קרן הצבי לאו מילתא היא ולא דמי אתם קמאי (שם דף קז:) מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס אשתו אינו אלא בשביל הנה לה כלום אלא בשביל בעלה פרנסה לתהם ממקון מבנו היא לא לוזה הוא לא בקש הימנו הלכך מלוה הוא דעבד אבל היכא דהלוה לה בחוזה הלוה הוא מוכנה והיא מוכנת את בעלה ומשלם כדאמר לקמן בגמרא ושמא מתאלמן או מתגרש ומשלם משלם דתנן (כ"ק דף פז.) מתגרשה האשה שתחזיר העבד חייבין לשלם:

(יבמות פד. ד"ה ולא מזונות)

עין משפט נר מצוה

בג א מיי' פי"ח מהל' אישות הל' יז סמג עשין כא טור ש"ע אה"ע סי' קפ סעיף ה:

בד ב מיי' שם הל' כד סמג שם טוש"ע שם סימן נא סעיף יח [וכרב אלפס עוד פי"ח דמכילתין דף קכ:]:

בה ג מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' ה סמג עשין נא טוש"ע שם סי' קנז סעיף ה [וכרב אלפס פי"א דמכילתין דף קכה.]:

בו ד מיי' פי"ג שם הל' יט סמג עשין מח ולאוין פא טוש"ע שם סי' ע סעיף מ:

בז ה מיי' פ"ה מהל' חמץ ומצה הל' כה ופי"ז מהל' מלכים ומלחמות הל' ב סמג לאוין קמח וקמט טוש"ע א"ח סי' תנא קעי' כג וטוש"ע יו"ד סי' קכ סעיף ה:

בח ו ז מיי' פי"ח מהל' מלכים ומלחמות הל' יט סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קלה סעיף ו:

בט ח מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יט סמג עשין מח ולאוין פא טור ש"ע אה"ע סי' ע סעיף מ:

מסורת הש"ס

גמ' ב)[יבמות מא: **ג)**[מופסקת פ"י] **ג)**[עי' תוס' ב"מ יז: ד"ה הוליאה ותוס' לעיל פט: ד"ה יכול] **ד)**לעיל נח: ולף ע: פג. [ב"ק ח: ע"ש ב"מ מט: גיטין עז:] **ה)**ע"ז לג.: פסחים ל: **ו)**[מלרים לג.:] **ז)**שם לג. **רש"י מ)**[דף קיח.] **תוס' ט)**[ערך קנא]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה איהי וכו' עין דשמעי:

(ב) תוס' ד"ה סי וכו' פיד וקוניא וזפת וממתה:

תוס' רי"ד

ת"ש האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי רצתה ניזונית רצתה גובה כתובתה פי' שהאשה שאמרה מת בעלי נאמנת להנשא וכמו שנאמנת להנשא כך נאמנת לגבות כתובתה כדאמרינן ביבמות בהאשה בש"א תנשא ותטול כתובה וכו' עד חזרו ב"ה להודות בב"ש וכמו שנאמנת לגבות כתובתה כך היא נאמנת על המזונות גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה פי' כשאומרת גרשני בעלי אינה נאמנת על הגירושין והלכך אינה יכולה לגבות כתובתה דשמא לא גורשה אבל מזונות אית לה ממה נפשך דאי גירשה כל כתובתה יש לה ואי לא גירשה יש לה מזונות כדין כל אשה שהלך בעלה למדינת הים ודוקא עד שיעור כתובתה אבל יותר משיעור כתובתה לא דהא אמרה גרשני שאין מזונות לגרושה. בשלמא למ"ד פוסקין מזונות לא"א שפיר פי' דהיינו דמתפרנסת עד כדי כתובתה ממה נפשך אי גרשה יש לה כתובה אי לא גרשה מזוני אית לה אלא למ"ד אין פוסקין מזונות לא"א מאי איכא למימר פי' דלמא לא גירשה וא"א היא וכיון דאין פוסקין מזונות לא"א (איהי שקילא) [והיכי שקלא] מזונות ט)פי' כששמעו בו שמת דממה נפשך גירשה כתובתה אית לה לא גירשה מזוני אית לה. ומ"ש עד כדי כתובתה אפילו טובא נמי פי' דכיון ששמעו בו שמת הרי הוא ככל אלמנה דעלמא ותתפרנס לעולם אפילו יותר משיעור כתובתה פי' דתנן כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובה לעולם שאני הכא דאיהי היא דאפסידה אנפשה דאמרה גרשני בעלי פי' ואין לגרושה מזונות הלכך עד שיעור כתובתה שקלא ממה נפשך אבל טפי לא ומהכא מוכח דכל אלמנה דעלמא מתפרנסת והולכת לעולם אפילו יותר משיעור כתובתה והדר גביא כתובתה ולאפוקי ממ"ד שאין אלמנה יכולה ליקח מזונות יותר משיעור כתובה כדכתבי' לעיל בפ' אלמנה ניזונת: ת"ש כיצד אמרו מאנסת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר בירושת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולוחה ואכלה ועבדה ומיאנה שעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה דשמואל הכא למאי ניחוש אי משום צררי צררי לקטנה לא מתפיש ואי משום מעשה ידיה התם קטנה לא ספקה

צדקה מ"ד צדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול ט)תא שמע א)היכמה ג' חדשים הראשונים ניזונת משל בעלה מיכן ואילך אינה ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם עמד בדין וברח ניזונת משל יבם אמר לך שמואל למאי ניחוש לה להאי אי משום צררי לא מיקרבא דעתיה לגבה אי משום מעשה ידיה לא משתעבדא ליה תא שמע ג)ב האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאת ואמרה מת בעלי רצתה ניזונת רצתה גובה כתובתה ג)גירשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה הכא נמי כששמעו בו שמת ומאי שנא עד כדי כתובתה דאיהי היא דאפסידה אנפשה תא שמע ד)ביצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונות אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה עמדה ומיאנה דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה למאי ניחוש לה אי משום צררי צררי לקטנה לא מתפיש ואי משום מעשה ידיה קטנה לא ספקה מאי הוה עלה כי אתא רב דימי אמר מעשה בא לפני רבי בבית שערים ופסק לה מזונות לפני רבי ישמעאל בצפורי ולא פסק לה מזונות תהי בה רבי יוחנן וכי מה ראה רבי ישמעאל שלא פסק לה מזונות הא לא נחלקו בני כהנים גדולים וחנן אלא לענין שבועה אבל מזוני יהבינן לה א"ל רב שמן בר אבא כבר תרגמה רבינו שמואל בבבל כששמעו בו שמת א"ל פתריתו בה כולי האי כי אתא רבין אמר מעשה בא לפני רבי בבית שערים ולא פסק לה מזונות לפני רבי ישמעאל בציפורי ופסק לה מזונות א"ר יוחנן מה ראה רבי שלא פסק לה דהא לא נחלקו חנן ובני כהנים גדולים אלא לענין שבועה אבל מזונות יהבינן לה אמר ליה רב שמן בר אבא כבר תרגמה שמואל בבבל כששמעו בו שמת אמר ליה פתריתו בה כולי האי והלכתא כותיה דרב ופוסקין מזונות לאשת איש והלכתא כותיה דרב הונא אמר רב ד)דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה והלכתא כותיה דרב זביד בקוניא דאמר רב זביד ט)ה הני מאני דקוניא ו חיורי ואוכמי שרו ירוקי אסירי ולא אמרן ז אלא דלית בהו קרטופני אבל אית בהו קרטופני אסירי: **מתני'** ח)מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנס את אשתו חנן אומר איבד את מעותיו נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול א"ר דוסא בן הרכינס כדבריהם א"ר יוחנן בן זכאי ט)יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי: **גמ'** י)תנן התם המודר הנאה מחבירו שוקל

צדקה. מין ב"ד פוסקין לדקה לעניים מנכסיו בזמן שאמר בני העיר פוסקין עליהן לדקה: **תכשיט.** בשמיס להתקשט בהן אשתו: **שלשה חדשים הראשונים.** שאינה יכולה לא להנשא ולא להתייבם ניזונת משל בעלה: **עמד בדין.** ואמרה לו כעוס לו מלון: **רצתה ניזונת כו'.** שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ותינשא וכשם שנאמנת לינשא כך נאמנת ליטול כתובתה כדאמרינן ביבמות בהאשה בש"א תנשא ותטול כתובה וכו' עד חזרו ב"ה להודות בב"ש וכמו שנאמנת לגבות כתובתה כך היא נאמנת על המזונות גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה פי' כשאומרת גרשני בעלי אינה נאמנת על הגירושין והלכך אינה יכולה לגבות כתובתה דשמא לא גורשה אבל מזונות אית לה ממה נפשך דאי גירשה כל כתובתה יש לה ואי לא גירשה יש לה מזונות כדין כל אשה שהלך בעלה למדינת הים ודוקא עד שיעור כתובתה אבל יותר משיעור כתובתה לא דהא אמרה גרשני שאין מזונות לגרושה. בשלמא למ"ד פוסקין מזונות לא"א שפיר פי' דהיינו דמתפרנסת עד כדי כתובתה ממה נפשך אי גרשה יש לה כתובה אי לא גרשה מזוני אית לה אלא למ"ד אין פוסקין מזונות לא"א מאי איכא למימר פי' דלמא לא גירשה וא"א היא וכיון דאין פוסקין מזונות לא"א (איהי שקילא) [והיכי שקלא] מזונות ט)פי' כששמעו בו שמת דממה נפשך גירשה כתובתה אית לה לא גירשה מזוני אית לה. ומ"ש עד כדי כתובתה אפילו טובא נמי פי' דכיון ששמעו בו שמת הרי הוא ככל אלמנה דעלמא ותתפרנס לעולם אפילו יותר משיעור כתובתה פי' דתנן כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובה לעולם שאני הכא דאיהי היא דאפסידה אנפשה דאמרה גרשני בעלי פי' ואין לגרושה מזונות הלכך עד שיעור כתובתה שקלא ממה נפשך אבל טפי לא ומהכא מוכח דכל אלמנה דעלמא מתפרנסת והולכת לעולם אפילו יותר משיעור כתובתה והדר גביא כתובתה ולאפוקי ממ"ד שאין אלמנה יכולה ליקח מזונות יותר משיעור כתובה כדכתבי' לעיל בפ' אלמנה ניזונת: ת"ש כיצד אמרו מאנסת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולוחה ואכלה ועבדה ומיאנה שעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה דשמואל הכא למאי ניחוש אי משום צררי צררי לקטנה לא מתפיש ואי משום מעשה ידיה התם קטנה לא ספקה

ומהכא מוכח דמי שהלך בעלה למדינת הים ולוחה ואכלה הבעל חייב לפרוע מה שלוחה דדוקא מאנסת היא דלית לה אבל אשה דעלמא אית לה ודכותיה אמרינן בפ' יש מותרות ומאי דאמרינן לקמן מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו הניח כעותיו על קרן הצבי דוקא בשפרנס הוא מאליו אבל אמרה לו אשתו הלוני והוא מאליו היה מספיק לה מזונות דאמרינן רצה לכבדה מאליו ואין הבעל חייב לפרוע אבל היכא דהיא אמרה לו הלוני והלוה לה כיון שע"ד הלוואה נתן לה דייב הוא לפרוע ומסיק תלמודא והלכתא פוסקין מזונות לא"א פי' ולסוף ג' חדשים הראשונים דקאמרן לעיל ובלא שבועה כתן. והלכתא כרב הונא אמר רב דאמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה ואיני עושה לך כיון שע"ד הלוואה נתן לה דייב הוא לפרוע ומסיק תלמודא והלכתא פוסקין מזונות לא"א פי' ולסוף ג' חדשים הראשונים דקאמרן לעיל ובלא שבועה כתן. והלכתא כרב הונא אמר רב דאמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה. והלכתא כותיה דרב זביד בקוניא דאמר רב זביד הני מני דקוניא אוכמי וחיורי שרו ירוקי אסירי פי' דמצרפי ואי אית בהו קרטופני כולהו אסירי פי' קערות של חרס מחופות בעופרת אוכמי וחיורי שרו לענין חמץ בפסח דגעולי אי אמרן אלא דלית בהו קרטופני אבל אית בהו קרטופני אסירי פי' קערות של חרס מחופות בעופרת אוכמי וחיורי אסירי פי' דמצרפי ואי אית בהו קרטופני כולהו אסירי פי' קערות של חרס מחופות בעופרת אוכמי וחיורי שרו לענין חמץ בפסח דגעולי עובדי כוכבים ויין נסך. לפי שהעופרת המלויה את חרס ואינו מניחו לבלוע אבל הירוקים מערב בהן צריף בתוך העופרת והוא עז המלחלח את החרס ובולע ואי אית בהו קרטופני פי' בקעים וסדקים כלהו אסירי שדרך אותן הסדקים לבלוע החרס מתוכן ואין לו תקנה לעולם עי' בפ' אין מעמידין: **מתני'** מי שהלך למדינת הים ועמד א' ופרנס את אשתו חנן אומר אבד מעותיו נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול א"ר דוסא בן הרכינס כדבריהם אריש"ז יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי פי' חנן אומר אבד את מעותיו שהוא אומר לו רצונך היה לכבד את אשתי אי משום כבודה או משום כבודי ולא ע"מ שתתבע אותה עשית אבל היכא דלוחה ממנו כיון שבתורת הלואה נתן לה חייב לפרוע כדכתבינן לעיל והלכתא כתנן בדמסקינן לקמן בהלכות הפוסק מעות לחתנו: תנן התם המודר

ט) נ"ל היכי שקלא מזונות ומאני דסקא נמי כששמעו בו שמת פי' דממה"נ וכו'.

עומק הדף

דף קז

תוכן

א. בששמעו בו שמת, אם קול בעלמא מספיק
ב. קטנה וספקה, למה יורדים לנכסי הבעל
ג. הגיע זמן ולא נישאו, אם יש לבעל מעשה ידים
ד. אם גרושה יש לה מזונות עד שנוטלת כתובתה

א) בששמעו בו שמת, אם קול בעלמא מספיק

א. **סוגיית הגמ׳:** הגמ׳ מביאה מחלוקת בין רב ושמואל, לגבי אשה שהלך בעלה למדינת הים, אם ב״ד יורדים לנכסי הבעל כדי לזון את אשתו או לא. ומבארת הגמ׳, ׳בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי׳. ופירש״י, שבכה״ג בודאי פוסקין לה מזונות, שהרי דינה כאלמנה שיש לה מזונות משל בעלה.

ב. **כפשוטו:** הפני יהושע (לתוס׳ ד״ה בששמעו) כתב, שמפשטות לשון הגמ׳ משמע ששמועה זו הגיע לב״ד ע״י קול בעלמא, ולא ע״י ראיה ברורה, דא״כ הו״ל לגמ׳ למימר ׳בשמת כולי עלמא לא פליגי׳, ולמה כתבה הגמ׳ בלשון ׳בששמעו בו שמת׳. אולם מצינו מחלוקת גדולה בין הראשונים בזה, כמו שיתבאר.

ג. **דברי התוס׳:** התוס׳ (ד״ה בששמעו) האריכו להוכיח, דקול בעלמא אינו מספיק לסמוך עליו, ולכן פירשו, דאיירי באופן שהשמועה שמת הבעל הגיע לב״ד ע״י שני עדים. וכתב הפני יהושע (שם), שכך היא דעת כמעט כל הפוסקים, דאיירי בעדים ממש, ולא קול בעלמא. [עיי״ש שכתב, שמה שהוצרכו התוס׳ להאריך כ״כ להביא ראיות לזה, הוא משום שפשטות הגמ׳ לא משמע כן, כמו שנתבאר (אות ב)].

ד. **שיטת הריטב״א:** אולם מצינו כמה ראשונים שחולקים על התוס׳ בזה. הריטב״א (ד״ה בששמעו) האריך לחלוק על התוס׳, וכתב דלא משמע כן מלשון הגמ׳. ולכן מסיק, דבאמת איירי ע״י קול בעלמא, ויש לסמוך על הקול לענין זה, וביאר, דאיירי בקול שנתחזק בב״ד ע״י עדים, שהם שמעו את הקול מאחרים. ובחי׳ ר׳ עזריאל (סוף קז.) האריך לבאר שגם הרמב״ם סובר כדעת הריטב״א בזה.

ה. **רש״י:** המהרש״א לקמן (קז: לרש״י ד״ה איהי) כתב לפרש דעת רש״י כשיטת הריטב״א, דשמעו בו שמת היינו ע״י קול, ולא ע״י עדים. וכן פירש רש״י במהדו״ק, דשמעו בו שמת היינו ע״י קול. אולם הפנ״י (שם) האריך לפרש דעת רש״י כמו התוס׳, וכתב, שכיון שכמעט כל הפוסקים סוברים כמו התוס׳, לא מסתבר לומר דרש״י חולק ע״ז. [אולם כבר נתבאר (אות ד) שבאמת הריטב״א אינו דעת יחיד בזה].

ב) קטנה וספקה, למה יורדים לנכסי הבעל

א. **סוגיית הגמ׳:** הגמ׳ מביאה ב׳ נפקא מינות בין ר׳ זביד [שביאר טעמו דשמואל משום חשש צררי] ובין ר׳ פפא [שביאר דטעמו דשמואל משום שמא אמר לה צאי מעשה ידיך וכו׳], וא׳ מן הנפק״מ היא ׳קטנה וספקה׳, שבכה״ג ליכא חשש צררי, משום שאין אדם נותן צררי לקטנה, אבל עדיין איכא למיחש לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך וכו׳, כיון דמעשה ידיה מספקת למזונותיה.

ב. **קושיית הראשונים:** הקשו הרבה ראשונים [הר״ן (ד״ה מדאמרי׳), הרמב״ן (ד״ה ומדאמרי׳), והרשב״א (ד״ה מדאמרי׳)], אם איירי באופן שמעשה ידיה מספקת למזונותיה, א״כ למה יורדים ב״ד לנכסי הבעל [לפי שיטת ר׳ זביד], נימא לה שתשתמש עם מעשה ידיה לצורך מזונותיה. [וע׳ בתוס׳ (ד״ה קטנה) ובמהרש״א (לתוס׳) שביאר קושייתו].

ג. **ראיית הראשונים:** הרמב״ן (שם) והרשב״א (שם) הוכיחו מקושיית זו, שאפילו במקום שמעשה ידיה של אשה מספקת למזונותיה, אפ״ה מוטל על הבעל לזונה, ואין אומרים לה שתשתש עם מעשה ידיה למזונותיה. וכן פסק הרמב״ם (הל׳ אישות פי״ב הט״ז), וכתב המגיד משנה, דמקורו של הרמב״ם הוא מסוגיין.

ד. **תמיהת הר״ן:** הר״ן (שם) תמה על הראשונים הנ״ל, שכיון שהאשה חייבת ליתן לבעלה מעשה ידיה, א״כ למה לא יתן לה ב״ד את מעשה ידיה שהולכים לבעל בשביל מזונותיה שחייב לה בעלה, ולמה יורדים ב״ד לנכסי הבעל כדי ליתן לה מזונות. [ועיי״ש בר״ן (שם) שדוחה ראיית הראשונים, די״ל דאיירי שמתחילה היה מספיק לה אך השתא אינה מספקת לה].

ה. **תירוצו של העטרת שמואל:** העטרת שמואל (ד״ה איכא) תירץ קושיית הר״ן, עפ״י יסוד גדול, שזכות מזונות דאשה וכן זכות מעש״י דבעל, אינם זכותי ממון, אלא שבפועל צריך הבעל לזון את אשתו, וכן צריכה האשה ליתן בפועל את מעש״י לבעלה, ועפי״ז תירץ, דא״א ליתן לאשה את מעש״י בשביל מזונותיה, שהרי כעת אינם של הבעל, כיון שעדיין לא נטלה הבעל את מעש״י בפועל.

עומק הדף

ג) הגיע זמן ולא נישאו, אם יש לבעל מעשה ידים

א. **סוגיית הגמ'**: הגמ' מביאה מברייתא, 'היבמה [אחר ג' חדשים הראשונים] אינה ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם, עמד בדין וברח ניזונת משל יבם'. ומבארת הגמ', דכאן ליכא למיחש לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך וכו' [כדס"ל לשמואל אליבא דר' זביד], משום דמעשה ידיה דיבמה לא משתעבדא ליבם.

ב. **ראיית הרא"ה**: בחי' הרא"ה (ד"ה ואי משום) כתב, דמכאן מוכח שאין היבם זוכה במעשה ידיה עד שתנשא לו, אפי' באופן שהוא חייב לזונה. וכתב, שלפי"ז נראה דה"ה בארוסה שהגיע זמנה להינשא, שאע"פ שהארוס חייב לזונה, מ"מ אינו זוכה במעשה ידיה עד הנישואין.

ג. **שיטת הריטב"א**: אולם דעת הריטב"א אינה כן, שהוא כתב (לעיל נז.), דגבי הגיע זמנה להינשא, כמו שהאיש חייב לזונה, כמו כן הוא זוכה במעשה ידיה. ובחי' ר' ראובן (סי' א ד"ה וכן) ביאר סברת הריטב"א, שיש לחלק בין יבם לבין הגיע זמן, דגבי הגיע זמן חובת מזונות היא מדין אישות, ולכן גם האיש זוכה במעשה ידים, משא"כ לגבי יבם, שחיוב מזונותיה הוא משום קנס, אינו זוכה במעשי ידיה.

ד. **ביאור דעת הרא"ה**: וביאר ר' ראובן (שם) דעת הרא"ה, דס"ל דאין לחלק בין יבם לבין הגיע זמן, דהרא"ה סובר דגם חובת מזונות דהגיע זמן אינה מדין אישות, אלא מדין קנס, כיון שהיה מוטל על הבעל לכונסה ולא עשה כן. [ועי' באור שמח (הל' אישות פ"י הי"ט), שכתב שבכל מקום שחובת מזונות דבעל היא משום קנס, אין לו זכות במעשה ידי אשתו].

ה. **מחלוקת הראשונים**: והביא ר' ראובן (שם), דנחלקו בזה גם עוד ראשונים, שהרשב"א (יבמות מא:) הביא בשם הרמב"ן והראב"ד, דיבם העומד בדין וברח דומה לארוס שהגיע זמנו לישא אשתו, והשיג עליהם הרשב"א, דאינו דומה, דמבואר בגמ' (יבמות שם) דעמד בדין וברח חייב לזונה משום קנס. וביאר ר' ראובן, דהרמב"ן וראב"ד סוברים דגם החיוב דהגיע זמן הוא קנס, ולכן הוא דומה לעמד בדין וברח.

ד) אם גרושה יש לה מזונות עד שנוטלת כתובתה

א. **סוגיית הגמ'**: הגמ' מביאה מברייתא, שאשה שאמרה גרשני בעלי, יש לה מזונות עד כדי כתובתה. וברש"י ביאר טעם הדבר, שממה נפשך יש לה זכות ליטול ממון זה, שאם באמת אינה מגורשת הרי יש לה מזונות מבעלה ככל אשת איש, ואם היא גרושה, א"כ יש לה ממון כשיעור כתובה, אבל יתר משיעור כתובה אינה יכולה ליטול, שמא היא מגורשת ואין לה אלא כתובה ולא יותר.

ב. **ראיית הרי"ף**: הרי"ף (סב: מדפי הרי"ף) כתב להוכיח מסוגיין, דגרושה אין לה מזונות, אפילו קודם שנטלה כתובתה, דא"כ הרי יכולה לתבוע יותר משיעור כתובתה, שהרי מתחילה היא נוטלת בתורת מזונות, ועדיין לא קיבלה כתובתה, ונמצא שמתחילה היא תובעת מזונות, ואח"כ כתובתה.

ג. **שיטת הירושלמי**: אולם הביא הרי"ף, דדעת הירושלמי אינה כן, שהרי מבואר בירושלמי (פ"ו מ"א) שחייב אדם לזון גרושתו עד שנוטלת את כתובתה. וכתב הרי"ף, שנמצא שיש בזה פלוגתא בין הבבל והירושלמי, וא"כ לדינא קיי"ל כשיטת הבבלי דאין לגרושה מזונות. [אולם עי' בראי"ש במסכת ב"מ (פ"א סי' לד) הביא בשם בעל העיטור שפסק לדינא כשיטת הירושלמי].

ד. **דחיית הראב"ד**: אולם הראב"ד (השגות על הרי"ף) דוחה ראיית הרי"ף מסוגיין, די"ל דגם הבבלי סובר כמו הירושלמי, שגרושה יש לה מזונות, אך זהו דוקא אם הבעל אינו נותן הכתובה, אבל אם ב"ד אינם נותנים הכתובה, כגון בסוגיין, אינה זוכה למזונות. והרמב"ן (ספר הזכות) ביאר סברת הראב"ד, דס"ל דטעם חובת המזונות היא משום קנס. [וע"ע בראי"ש (ב"מ שם) שביאר טעם הירושלמי כעין זה].

ה. **ביאור שיטת הרי"ף**: אולם הרמב"ן (שם) ביאר שיטת הרי"ף, שהוא חולק על הראב"ד, וס"ל דסברת הירושלמי שגרושה יש לה מזונות אינה משום קנס [כמו שנקט הראב"ד], אלא מדין שיעבוד כתובה, דכל זמן דחובת הכתובה קיימת, חייב הבעל גם במזונות, כמו שהוא חייב לאשתו. ולכן ס"ל להרי"ף שאין סברא לחלק בין היכא שהבעל אינו נותן הכתובה, לבין היכא שב"ד אינם נותנים לה את הכתובה.

קושיות פשוטות

דף קז.

גמ', חיישי' שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך

קושיא:

קשה, דע"כ צ"ל שהציור הוא, שמתחילה ספקה מעשה ידיה למזונותיה, אבל השתא לא ספקה, דאל"כ גם עכשיו יש לה לפרנס עצמה במעשה ידיה, [וכ"כ התוס' (ד"ה חיישי')], וא"כ קשה, האיך מועיל עכשיו מה שאמר הבעל 'צאי מעשה ידיך במזונותיך', כיון דהשתא לא ספקה.

תירוץ:

הפנ"י (ד"ה ר' פפא) תירץ, שהחשש הוא, דילמא האשה קיבלה על עצמה מתחילה בקבלה גמורה, שלעולם ועד היא תפרנס את עצמה ע"י מעשה ידיה. [וע"ע באבני מילואים (סי' סט ס"ק א) שתירץ באופן אחר].

גמ', תנן מי שהלך למדינת הים וכו'

קושיא:

קשה, לכאו' אפשר לתרץ בפשיטות, דאיירי בקטנה דלא ספקה לה מזונות, שבכה"ג לא שייך חשש צררי וגם לא צאי מעשה ידיך במזונותיך

תירוץ:

הפנ"י (ד"ה תנן) תירץ, דמפשטות המשנה משמע דאיירי בכל נשים, ולא רק לגבי קטנה. אבל מה שתירצה הגמ' דאיירי בציור ששמעו בו שמת אתי שפיר, שהרי מבואר להדיא במשנה דאיירי בציור שמת הבעל במדינת הים. [וע"ע בשער המלך (אישות פי"ב הט"ז) שתירץ באופן אחר].

גמ', תרגמה שמואל בששמעו בו שמת

קושיא:

קשה, א"כ מאי שנא מכל אשה שמת בעלה, שלכאו' א"צ לישבע כדי ליטול מזונות, דהא לא נחלקו חנן ובני כהנים גדולים אלא במי שהלך למדינת הים, אבל לא בכל אלמנה שבעולם.

תירוץ:

התוס' (ד"ה תרגמה) תירץ, שבאמת נחלקו בכל אלמנה שבעולם, ושיטת בני כהנים גדולים היא שכל אלמנה צריכה לישבע כדי ליטול מזונות, ומה שנקטה המשנה ציור של מי שהלך למדינת הים, הוא משום שבכה"ג יש חידוש, שמסברא היה אפשר לומר שגם בשבועה אינה יכולה ליטול, עיי"ש.

גמ', הכא נמי בששמעו בו שמת

קושיא:

קשה, מה היתה קושיית הגמ', הא פשיטא שאפשר לתרץ גם כאן דאיירי בששמעו בו שמת, כמו שכבר תירצה הגמ' לעיל.

תירוץ:

הפרדס יצחק (אות יג) תירץ, על פי דבריו הידועים של השל"ה (תורה שבע"פ, כלל ט אות יג), שלפעמים מצינו בש"ס הרבה קושיות ותירוצים על ענין א', ובאמת המקשן הקשה כל הקושיות בבת אחת, וגם התרצן תירץ הכל בבת אחת, אלא שהגמ' סידרה כל קושיא ותירוץ בפני עצמה. [ועיי"ש עוד בפרדס יצחק, שהביא עוד תירוצים].

גמ', ואם בא ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי

קושיא:

קשה, היאך יכול הבעל לומר לה עכשיו צאי מעשה ידיך וכו' על מה שכבר אכלה.

תירוץ:

התוס' (ד"ה ואם בא) ביארו, שכבר אמר לה צאי מעשה ידיך וכו' קודם שהלך למדינת הים, אלא דלא ספקה, והאשה לוותה ממון כדי לפרנס עצמה, והבעל טוען שא"צ לפרוע ההלואה, משום שאילו לא היו מלוים לה היתה דוחקת את עצמה, והיה מספיק לה. [וע"ע בריטב"א (ד"ה ואמר) וברמב"ן (ד"ה ומדאמרי'), שביארו באופן אחר].

דף קז:

גמ׳, עמד בדין וברח ניזונת משל יבם

קושיא:

קשה, מה היא הקושיא, הא לכאו׳ פשיטא דלא שייך כאן החששות של צררי וצאי מעשה ידיך במזונותיך, וכמו שתירצה הגמ׳ בסמוך.

תירוץ:

הריטב״א (ד״ה והאי) תירץ, דקושיית הגמ׳ היא דוקא לפי הצד של חשש צררי, והמקשן נקט שגם כאן שייך חשש צררי, כיון שכבר עמד היבם בדין, וחזרה הגמ׳ ותירצה, דבאמת לא שייך כאן חשש צררי. [וע״ע בפרדס יצחק (אות ו) שתירץ באופן אחר].

גמ׳, איהי היא דאפסידה אנפשה

קושיא:

קשה, למה נפסדת משום כך שאמרה גרשוני בעלי, ולא אמרה מת בעלי, הלא אנו יודעים שמת הבעל.

תירוץ:

המהרש״א (קז. לתוס׳ ד״ה כששמעו) ביאר, שכיון שהיא אמרה שגירשה בעלה, הרי נכלל בדבריה שלא מת הבעל, שהרי אין המתים מגרשים, ונמצא שיש כאן הודאה שלא מת הבעל, והודאת בעל דין כמאה עדים דמי. [ועי׳ בפרדס יצחק (אות יז) שהעיר, שלכאו׳ זה פשוט, ומה היא סברת הגמ׳ מתחילה דמקשה ׳ומאי שנא עד כדי כתובתה׳].

גמ׳, טעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה

קושיא:

קשה, מה היא הקושיא, דילמא איירי בציור שחזר הבעל ממדינת הים, ומודה שהוא חייב לה מזונות, שלא נתן לה צררי וגם לא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך, ועיקר החידוש הוא שאם מיאנה אינו חייב לשלם מזונותיה.

תירוץ:

הפנ״י (ד״ה ת״ש) תירץ עפ״י דברי התוס׳ לעיל (קז. ד״ה ואם), דע״כ איירי כשפסקו ב״ד מזונות כשהיה הבעל במדינת הים, דאל״כ גם כשלא מיאנה א״צ הבעל לשלם כשלוותה ואכלה, דיכול לטעון שיכולה לצמצם. [וע״ע בריטב״א (ד״ה הא) ובחי׳ הרי״ם (ד״ה עמדה) שתירצו בדרכים אחרים].

גמ׳, והלכתא כוותיה דר׳ זביד בקוניא

קושיא:

קשה, מדוע מביאה הגמ׳ פסק זה כאן, שלכאו׳ אין לו שום קשר עם סוגיין.

תירוץ:

המנחת יהודה (ד״ה והלכתא) תירץ, שכיון שהכריע הגמ׳ בסוגיין כמו שיטת רב כנגד שמואל, א״כ נמצא דלא קיי״ל כר׳ זביד, שביאר סברת שמואל משום צררי, ולכך מביאה הגמ׳ הכרעה אחרת, שבה קיי״ל כשיטת ר׳ זביד. [וע״ע בריטב״א (ד״ה והלכתא) שתירץ באופן אחר].

מתני׳, א״ר יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי

קושיא:

קשה, למה נקט לשון זה ׳הניח מעותיו על קרן הצבי׳, ולא אמר סתם ׳איבד את מעותיו׳ כלשונו של חנן.

תירוץ:

ההפלאה (ד״ה הניח) כתב פירוש נפלא, דר׳ יוחנן בן זכאי בא לרמז שבאמת לא איבד את מעותיו, שהרי הוא עשה לאשה צדקה גדולה, ולשון ׳צבי׳ הוא כמו ׳הצבי ישראל׳ (שמואל ב, א), שהוא מצבן וקיומן של ישראל, וכן כאן, מעותיו מוצבים וקיימים לעולם ע״י צדקתו. [ועיי״ש שכתב, דחנן חולק ע״ז וסובר שאיבד את מעותיו, והאריך לבאר יסוד המחלוקת ביניהם].

דף קז

ביאור כח הבעל לומר 'צאי מעשה ידיך במזונותיך'

גמרא:

איתמר רב אמר פוסקין מזונות לאשת איש ושמואל אמר אין פוסקין מזונות לאשת איש כו' חיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך

תמצית הסוגיא:

הגמ' מביאה שיטת שמואל, שאין פוסקין מזונות לאשת איש שבעלה הלך למדינת הים. ומביאה בשם ר' פפא לבאר הטעם,דחיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך. ומבואר, שיכול בעל לפטור את עצמו מלזון את אשתו ע"י 'צאי מעשה ידיך במזונותיך'.

רש"י פירש, שהאשה קבלה על עצמה שתזכה במעשה ידים במקום מזונות. והבית שמואל דייק דס"ל לרש"י שאין הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך וכו' בע"כ של אשתו, ודלא כדעת הראשונים שסוברים שיכול לומר כן בע"כ.

האחרונים ביארו יסוד המחלוקת עפ"י חקירה גדולה בכח הבעל לומר 'צאי מעשה ידיך במזונותיך'. דעת רש"י במהדו"ק היא, דדין זה תלוי במחלוקת אמוראים אם תקנת מזונות ומעשה ידים נתקנה לטובת האשה או לטובת הבעל, שאם נתקנה לטובת האשה אין הבעל יכול למנוע מלזונה בע"כ. אולם הריטב"א כתב דאף אם נתקנה לטובת האשה, מ"מ יכול הבעל לומר צאי מעשה ידיך וכו' בעל כרחה של אשתו, שהרי הוא יכול להשתמש עם מעשה ידיה כדי לפרוע מזונותיה. וכתבו האחרונים, דרש"י בסוגיין אזיל לשיטתו, ולדינא קיי"ל דמזונות נתקנה לטובת האשה, ולכן אין הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך וכו' בע"כ של אשתו, אבל הראשונים שחולקים על רש"י נקטו כדעת הריטב"א, דצאי מעשה ידיך וכו' הוא בגדר פירעון מזונות, ולא ביטול תקנת חז"ל.

ר' אלחנן כתב להוכיח דצאי מעשה ידיך וכו' הוא ביטול תקנה ולא פירעון מזונות, מהא דנקט הגמ' בריש המדיר, שאם הבעל אמר צאי מעשה ידיך וכו', יכול לאסור אשתו ליהנות ממנו, דשוב אינו משועבד לה למזונות. ואם צאי מעשה ידיך וכו' הוא בגדר פירעון ולא ביטול תקנה, הא עדיין משועבד לה, אלא שפורע לה ע"י מעשה ידיה

ויש מבארים דעת הריטב"א, שגם הוא מודה שהוא בגדר ביטול תקנת חז"ל ולא פירעון מזונות, אלא דס"ל שיכול הבעל לבטל התקנה אע"פ שנתקנה לטובת האשה, משום שכיון שיכול הבעל לזונה ע"י מעשה ידיה, א"כ אין שום ענין לחז"ל למנוע את הבעל מלבטל התקנה, דהפוכי מטרתא למה לי.

תמצית מראי מקומות

א. תוס' קז.

מביאה מחלוקת רב ושמואל, אם פוסקין מזונות לאשת איש שבעלה הלך למדינת הים.

ומביאה בשם ר' פפא לבאר סברת שמואל, דחיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך.

ומבואר, שיכול בעל לפטור את עצמו מלזון את אשתו ע"י אמירת 'צאי מעשה ידיך במזונותיך'.

מחלוקת הראשונים
אם צריך הסכמת האשה

ב. רש"י ד"ה חיישינן

פירש, שהאשה קבלה על עצמה שתזכה במעשה ידיה במקום מזונות.

ג. בית שמואל סי' סט ס"ק ד

דייק מדברי רש"י דס"ל שהבעל אינו יכול 'צאי מעשה ידיך' בעל כרחה של אשתו, ודלא כהראשונים שסוברים שיכול לומר כן בע"כ.

יסוד המחלוקת

ד. גמ' לעיל ע:

מקשה על הא דמבואר במתני' שם שיכול הבעל לעשות לאסור אשתו מליהנות ממנו, דהיאך יכול לעשות כן, הא הוא משועבד לה למזונות.

ומתרצת, דאמר צאי מעשה ידיך במזונותיך.

ה. רש"י במהדו"ק מובא בשיטמ"ק ע:

כתב, דמה דנקטה הגמ' הנ"ל שיכול הבעל לומר צאי מעשה ידיך וכו' בע"כ של אשתו, דין זה תלוי במחלוקת ר' הונא ור"ל (נח:), אם תקנת מזונות ומעשה ידים נתקנה לטובת האשה או לטובת הבעל.

ו. גמ' לעיל נח:

מביאה מחלוקת ר' הונא וריש לקיש, אם יכולה אשה לומר לבעלה 'איני ניזונת ואיני עושה'.

ומבואר בגמ', דיסוד המחלוקת תלוי אם תקנת מזונות ומעשה ידים נתקנה לטובת האשה או לטובת הבעל.

ז. ריטב"א מובא בשיטמ"ק שם

כתב דהגמ' בריש המדיר אזלא גם למ"ד דתקנת מזונות נתקנה לטובת האשה, דמ"מ יכול הבעל לומר צאי מעשה ידיך וכו', משום שיכול להשתמש עם מעשה ידיה כדי לפרוע מזונותיה.

[לפי"ז י"ל, דרש"י בסוגיין אזיל לשיטתו, ולפי מה דקיי"ל דמזונות נתקנה לטובת האשה, אין הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך וכו' בע"כ של אשתו, אבל הראשונים שחולקים עליו סוברים כדעת הריטב"א, דצאי מעשה ידיך וכו' הוא בגדר פירעון ולא ביטול תקנת חז"ל].

ראיית ר' אלחנן

ח. קובץ שיעורים אות רכז

כתב להוכיח דצאי מעשה ידיך וכו' הוא ביטול תקנת חז"ל, ולא פירעון מזונות, דא"כ איך תירץ הגמ' בריש המדיר שיכול הבעל להדיר אשתו אם אמר צאי מעשה ידיך וכו', הא עדיין משועבד לה, אלא שפורע לה ע"י מעשה ידיה.

[ודעת הריטב"א צ"ב].

ט. הרב המגיה על השיטמ"ק שם אות 13

ביאר דעת הריטב"א, שבאמת הוא בגדר ביטול תקנה ולא בגדר פירעון, אלא דס"ל שיכול הבעל לבטל התקנה אע"פ שנתקנה לטובת האשה, והטעם, שכיון שיכול לזונה ע"י מעשה ידיה, א"כ אין ענין לחז"ל למנוע אותו מלבטל התקנה, דהפוכי מטרתא למה לי.

ביאור דעת רש"י

י. עטרת שמואל ד"ה חיישינן

העיר, מה היא סברת רש"י דס"ל שאין הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך וכו' בע"כ של אשתו, דלמה אינו יכול להשתמש עם מעשה ידיה כדי לזונה, [וכסברת הריטב"א]

והביא בשם הג"ר אהרן קרייזר זצ"ל לבאר, שחובת מזונות אינה סתם חיוב ממון, אלא היא מחיובי אישות בין הבעל לאשתו, שמזונותיה מוטלין עליו, ואינו מקיים חיוב זה אם הוא זן אותה ע"י מעשה ידיה.

קו: שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

ורבי גבו והותירו מאי הוי. אבל מהכא דלעיל לא פריך בית גרמו ודית אבטיחים דבבל הנהו היו בית ישראל מקדישין אותן לעורך כך כמו לעורך קרבנות שכל אותן דבריים רגילות הן והיינו דקתני דבאין מתרומת הלשכה עצמה ולא קתני מותר היינו משום דלאו מתמת כלי שרת. שמשתרתין בהן במזבח החיצון שהוא בנין של אבנים: **וכבלותם.** לחזק את בדק הבית בימי יהואש ופסוק זה בדברי הימים: **שגבו.** לעורך בדק הבית והותירו שאין צריכין לכולו עושין מן המותר כלי שרת: **מאי הוי.** הא לא לקדושת קרבן גבו: **כסף שיש לו שיריים.** כסף הקופות שהוא נתרם מן הלשכה ושייריים נשארים בלשכה: **זה תרומת הלשכה.** כסף שבקופות: **ואימא שיריים גופייהו.** משייריים הנותרים בלשכה כלי שרת באין ולא מן התרומה עצמה: **העולה עולה ראשונה.** מנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה העולה והיינו הא מאי תלמודא ואמר רבא העולה המאורה ראשון בסדרי קרבנות והיא עולת הבקר שנא' ואמרת להם זה האשה גו' וה"ל יתירא קא דריש וה"ל את שאר הכסף בכסף שיש לו שאר: **מזבח החדש.** כלי הוא ולא בנין שאינו תמוגר לאדמה ויכולין לטלטלו לפיכך נידון ככלי: **ולבונה.** של לחם הפנים: **מותר נסכים.** פליגי הא במס' מנחות בפרק שתי מדות (דף 5.) רבי חייא ב"ר יוסף אמר בירושלמי מדות שהמספקין שלמות שקבלו מעות הקדש לספק שלמות כל ימות השנה מודדין להקדש במדה מבוצלת טופחה ולא ממוקה והמקריבן מוחק המדה והם מותר נסכים ומוכרים אותן וז' יוחנן אמר נאותה ששניהו המקבל עליו לספק [כל ימות השנה להקדש] שלמות מארבע שאין בשלא ועמדו משלא שנתייקרו מספק מארבע והמקבל לספק משלא והוזלו ועמדו מד' מספק ד' וזו היא ששניהו מותר נסכים לקיץ המזבח: **מזבח העולה.** שהוא בנין בא מקדשי בדק הבית: **חוץ לחומת העזרה.** כגון עזרת נשים והחיל וחומת העיר ומגדלותיה באים משייריים הנותרים בקופות: **תנאי היא.** דאיכא למאן דאמר כלי שרת מתרומת הלשכה באין: **מותר תרומה.** האשר בקופות בר"ח ניסן שמכאן ואילך אין לוקחין קרבנות לצבור אלא מתרומה חדשה כדאמרינן בר"ה (דף ז.) קרבנות לצבור הבאין באחד בניסן אינה להביא מן החדש: **ציפוי לבית קדשי הקדשים.** מחפין בהם הרצפה והכתלים: מותר ריוח פירות ולקחן מפרש מאי ניהו: לקיץ **המזבח.** כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין בשר למזבח ועורות לכהנים: **וזה וזה.** ר' עקיבא ור' מנינא: **לא הוי מודין.** שיהא שום מותר בפיות: **והשכר מקיצין בהן.** והקרן לכלי שרת כדקאמר רבי ישמעאל: **מאי זה וזה לא הוי מודים.** מאי פירושא דלא הוי מודים כדתנן כלי שרת מהו שיעשו מקדשי בדק הבית צורך מזבח נינהו ומקדשי בדק הבית אתו או צורך קרבן נינהו ומתרומת הלשכה היו עושין אותן א"ל אין נעשין אלא מתרומת הלשכה איתיביה [א]וכבלותם הביאו לפני המלך ויהוידע (הכהן) את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית ה' כלי שרת וגו' א"ל דאקרייך כתובי לא אקרייך נביאי [ב]אך לא יעשה בית ה' ספות וגו' כי לעושי המלאכה יתנוהו אי הכי קשו קראי אהדדי לא קשיא כאן שגבו והותירו כאן שגבו ולא הותירו וכי גבו והותירו מאי הוי א"ר אבהו [ג]לב ב"ד מתנה עליהן אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהו לכלי שרת תנא דבי רבי ישמעאל כלי שרת באין מתרומת הלשכה שנאמר את שאר הכסף איזהו כסף שיש לו שיריים הוי אומר זה תרומת הלשכה ואימא שיריים גופייהו בדאמר רבא [ד]העולה עולה ראשונה ה"נ הכסף כסף ראשון מיתיבי [א]הקטורת וכל קרבנות צבור באין מתרומת הלשכה מזבח הזהב [ה] ולבונה וכלי שרת באין ממותר נסכים [ו]מזבח העולה הלשכות והעזרות באין מקדשי בדק הבית חוץ לחומת העזרה באין משירי הלשכות זו היא ששנינו חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה תנאי היא דתנן [ז]מותר תרומה מה היו עושין בה ריקועי זהב ציפוי לבית קדשי הקדשים ר' ישמעאל אומר מותר פירות לקיץ המזבח מותר תרומה לכלי שרת [ח]ר"ע אומר [ט]מותר תרומה לקיץ המזבח מותר נסכים לכלי שרת רבי חנינא סגן הכהנים אומר [י]מותר נסכים לקיץ המזבח מותר תרומה לכלי שרת וזה וזה לא היו מודים בפירות פירות מאי היא דתניא מותר תרומה מה היו עושין בה לוקחין פירות בזול ומוכרין אותם ביוקר והשכר מקיצין בו את המזבח וזו היא ששנינו מותר פירות לקיץ המזבח מאי זה וזה לא היו מודין בפירות דתנן [ז]מותר שירי לשכה מה היו עושין בהן לוקחין בהן יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר אין משתכרין בשל הקדש אף לא בשל עניים בשל הקדש מאי טעמא לא [יא]אין עניות במקום עשירות בשל עניים מאי טעמא לא דלמא מתרמי להו עניא וליבא למיתבא ליה: מי שהלך למדינת הים: איתמר רב אמר

פוסקין

דפליג ר"ע אדרבי ישמעאל ולא הודה לו שיהו משתכרין בשל הקדש: פוסקין

ואי בתמידין ומוספין דהיום פשיטא שתדיר קודם אלא במוספין היום ותמידין דלמחר אלמא אקדימה דעולה למוספין מייתי לה ותימה דרשת המשנה הוה ליה לאיתויי דקתני בהדיא מלבד עולת הבקר ובהדיא דשילהי הגוזל קמא (ב"ק דף קיא. ושם) קשה יותר דקתני הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא ומפרש בגמ' מלבד איל הכפורים מכלל דכפר קדים ופריך אלא מעתה מלבד עולת הבקר ה"נ דמוספין בריש והא תניא מנין שלא יהא דבר כו' ו[אמר] רבא העולה עולה ראשונה והשתא הוה ליה לאתויי מתני' דכל התדיר דאתרבה מדכתי' מלבד מכלל דעולה קדמה ורבא' לפרש דודאי מדכתי' העולה נפקא להקטרת תמיד קדמה להקטרת מוספין דגבי הקטרה הוא דכתי' מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה התם עשוי דלש ניהו והשתא בב"ק לא הוה מצי לאתויי מתני' דכל התדיר דודאי גבי איל הכפורים משמע שון מלבד דכסף קדים כיון דהוא כתוב תחלה בפרשה והדר כתיב איל הכפורים אבל גבי עשיות ליכא למידק דמוספין קדמי כיון דכתיב עולה בריש והדר עשיה דלש דמוספין אבל הקטרה דמוספין כתיב בריש לכהי פריך שפיר מההוא דרבא ומיהו בההוא דמנחות ודאי הוה מצי לאתויי ההיא דכל התדיר: שמעו

[ב] גמ' ומסורת הש"ס

[ג] גמ' מותר תרומה לקיץ המזבח. אם לא היה מותר היו עושים נדבה שלא יהיה המזבח בטלה. רמינו יונה פ"ג דברכות:

[ד] גמ' אז וכבלותם הביאו לפני המלך ויהוידע את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית יי כלי שרת והעלות וכפות וכלי זהב וכסף ויהיו מעלים עלות בבית יי תמיד כל ימי יהוידע: (דברי הימים־ב כד, יד)

[ה] גמ' אז ואך לא יעשה בית יי ספות כסף מזמרות מזרקות חצוצרות כל כלי זהב וכלי כסף מן הכסף המובא בית יי: כי לעשי המלאכה יתחזקו בו את בית יי: (מלכים־ב יב, יד־טו)

[ו] גמ' [שבועות יא. מנחות עט.] **[ז]** [פסחים נח: יומא לד. ב"ק קיא. מנחות מט. תמיד כח: [ב"מ נה. זבחים קג.] **[ח]** [עי' תוס' קדושין מד: ד"ה תני] **[ט]** [שקלים ו. ה] **[י]** [מנחות 5.] **[יא]** [שבת קכ: זבחים פח: מנחות פט. תמיד כט. לא.] **תוס' [יא]** נ"ל אבין

[ב] גמ' [שבועות יא. מנחות עט.] **[ג]** [פסחים נח: יומא לד. ב"ק קיא. מנחות מט. תמיד כח: [ב"מ נה. זבחים קג.] **[ד]** [עי' תוס' קדושין מד: ד"ה תני] **[ה]** [שקלים ו. ה] **[ו]** [מנחות 5.] **[ז]** [שבת קכ: זבחים פח: מנחות פט. תמיד כט. לא.] **תוס' [יא]** נ"ל אבין

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ד מהלכות שקלים הלכה ח:
טז ב מיי' שם הלכה ע וי"ח:

פניני רש"י

לב ב"ד. של לחנים... (רש"י כתי' מנחות עט.:) **לקיץ המזבח.** ...ולשון קיץ היינו דבלות כאדם שמתאיין לו תאנים לאחר שעולה והכי אמרי' בפ"ק דשבועות קיץ בבנות שוח לאדם: (רש"י כתי' מנחות 5.)

תוס' רי"ד

תנן התם מותר שירי הלשכה מה היו עושין בהן לוקחים בהן יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר אין משתכרין בשל הקדש ולא בשל עניים בשל הקדש אין עניות במקום עשירות בשל עניים דלמא מיתרמי עניא וליבא למיתבא ליה: חנן אומר וכו' והלכתא כחנן בדאמר' לקמן דדוקא כשתבוא לגבות כתובתה אז לא תגבה בלא שבועה אבל כשתובעת מזונות יהבינן לה בלא שבועה איתמר

גמ' אז וכבלותם הביאו לפני המלך ויהוידע את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית יי כלי שרת והעלות וכפות וכלי זהב וכסף ויהיו מעלים עלות בבית יי תמיד כל ימי יהוידע: (דברי הימים־ב כד, יד)

הגהות הגר"א

[ב] גמ' (ולבונה ו) כלי. מלת ולבונה עם הוא"ו ממלת וכלי מוקפים וי"ב וכל כ"ה פירושלמי דשקלים (פ"ד ה"ג):

גליון הש"ם

גמ' מותר תרומה לקיץ המזבח. אם לא היה מותר היו עושים נדבה שלא יהיה המזבח בטלה. רמינו יונה פ"ג דברכות:

תורה אור

גמ' אז וכבלותם הביאו לפני המלך ויהוידע את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית יי כלי שרת והעלות וכפות וכלי זהב וכסף ויהיו מעלים עלות בבית יי תמיד כל ימי יהוידע: (דברי הימים־ב כד, יד)

גמ' אז ואך לא יעשה בית יי ספות כסף מזמרות מזרקות חצוצרות כל כלי זהב וכלי כסף מן הכסף המובא בית יי: כי לעשי המלאכה יתחזקו בו את בית יי: (מלכים־ב יב, יד־טו)

פוסקין מזונות. ב"ד יורדין לנכסי מי שהלך למדינת הים ופוסקין מזונות לאשתו: **בששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי.** דפוסקין דלמאי ניחוש לה אי לצררי הרי קופה לגבות כתובתה ותשבע שלא עיכבה מבלהם כלום ואי לשמא אמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך וקבלה עליה מסמת אינה מסועבדת לו מעשה ידיה וא"ת והרי היא מסועבדת ליתומים ואף הם יאמרו לה כן אינה יכול לומר לה אנא א"כ היא מתרלה: **צררי.** לרוכות כספים נתן בידה למזונות: **חיישי' שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך.** וקבלה עליה: **איכא בינייהו גדולה.** הראויה להתפיסה מעות ולא ספקה מזונות במעשה ידיה שהן שני בצורת או שאינה בעלת מלאכה לצרי איכא למיחש לאי מעשה ידיך במזונותיך ליכא למיחש דכיון דלא ספקה לא קבלה עליה: **אי נמי קטנה.** ובעלת מלאכה והשנים כתקנן: **וספקה.** לרב זביד פוסקין דלא עביד אינש דמתפיס לצרי לקטנה לרב פפא אין פוסקין דאיכא למימר לאי מעשה ידיך למזונותיך אמר לה: **ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות.** אתפסתיה לרבי: **נאמן.** ובשבועה ומתוזרת מה שנתנו לה ב"ד: **לאחר שמועה.** לאחר ששמעו בו שמת בא: **ולא דבר אחר.** מפרש לקמיה: **במשרה אשתו ע"י שליש.** העמיד אפוטרופוס לזוה ועכשיו משך האפוטרופוס את ידו דהשתא ודאי לצרי ליכא למיחש ולא לשמא אמר לה לאי מעשה ידיך למזונותיך: **אי הכי.** דהשרה אותה ע"י שליש אפי' בניו ובנותיו נמי דהא גבי דעתיה דניחא ליה שיהו מזונין משלו: לדקה

ומפרנסין לאשתו אבל לא בניו ובנותיו את אשתו ע"י שליש אי הכי בניו ובנותיו נמי כשהשרה לזו ולא השרה לזו מאי פסקא אלא אמר רב פפא כששמעה בו שמת בעד אחד היא דאי בעית אינסובי בעד אחד מצי מינסבא מזוני נמי יהבינן לה בניו ובנותיו דאי בעו למיחת לנכסיו בעד אחד לא מצו נחתי מזוני נמי לא יהבינן להו [ה]**מאי דבר אחר רב חסדא אמר תכשיט רב יוסף אמר צדקה מ"ד תכשיט כל שכן צדקה**

אפוסקין מזונות לאשת איש ושמואל אמר אין פוסקין מזונות לאשת איש אמר שמואל מודה לי [ב]**אבא בשלשה חדשים הראשונים** (ה) **לפי שאין אדם מניח ביתו ריקן** [ג]**בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בשלא שמעו בו שמת רב אמר פוסקין דהא משועבד לה ושמואל אמר אין פוסקין מ"ט רב זביד אמר אימא צררי אתפסה רב פפא אמר חיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך מאי בינייהו איכא בינייהו גדולה ולא ספקה אי נמי קטנה וספקה תנן מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות** [ד]**חנן אמר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף עד כאן לא פליגי אלא לענין שבועה אבל מזוני יהבינן לה תרגמה שמואל בששמעו בו שמת תא שמע מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע** [ה]**ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן הכא נמי בששמעו בו שמת והא אם בא ואמר קאמר אם בא לאחר שמועה ת"ש** [ו]**מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות** [ז]**ואם בא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי קדמו בית דין ופסקו מה שפסקו פסקו הכא נמי בששמעו בו שמת ת"ש** [ח]**מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדים לנכסיו וזנין**

הואיל והיא אמרה שגירשה ולא מת ולא דמיא להיא דפרק המפקיד (ב"מ דף לח: ושם) שבו שנשבה רב אמר אין מורידים קרוב לנכסיו ושמואל אמר מורידין כששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דמורידין וההוא שמעו בו שמת היינו בעד אחד דאי בשני עדים מאי חידוש הוא הלא הם יורשים אותו וא"ת ואעד אחד היאך מורידין והתנן ביבמות בפרק האשה שהלכה (דף קטו: ושם) גבי האשה שאמרה מת בעלי שאין האחים נכנסים לגבלה על פיה ומדהיא לא מהימנא עד אחד נמי לא מהימן וי"ל דהתם מיירי לירד ולמכור אבל בהמפקיד מיירי לירד על מנת שלא למכור כדמיכח התם והא דתניא לקמן ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ומוקמינן לה בששמעו בו שמת בעד אחד וקאמר בניו ובנותיו דאי בעו מיחת לנכסים בעד אחד לא מצו נחתי מזוני נמי לא יהבינן להו התם נמי למכור אבל בפירות הגדלים בשדה אכלי להו שפיר: **חיישינן שמא אמר לה כו'.** וקיבלה עליה ופטרתו ופטור הוא בכך אע"ג דהשתא לא ספקה: **קטנה וספקה.** וא"ת הואיל וספקה נימרו לה ב"ד לאי מעשה ידיך למזונותיך ולמה יורדים לנכסיו לנמלן דמיים לצרי ואי לא ספקה א"כ היכי מתלה למ"ד לאי מעשה ידיך והא אין מחילת קטנה כלום וי"ל כגון דספקה לדברים גדולים ולא ספקה לדברים קטנים לדברים קטנים מהני מחילתה אי נמי בפטוטות דמקחן מקח ומתנתן מתנה. מ"ר:

תרגמה שמואל בששמעו בו שמת. תימה א"כ מאי טעמא דבני כהנים גדולים דמה לי דמת בביתו מה לי ששמעו בו שמת ע"פ עדים ואין נראה לפרש ששמעו בו ע"פ עד אחד וי"ל דאפי' מת בביתו פליגי בני כהנים גדולים והא דנקט למי שהלך למדינת הים רבותא נקט דס"ד ניחוש כ"כ לצרי דאפילו בשבועה לית לה. מ"ר: **ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן.** פירש רש"י אף להוליא מידה מה שנתנו לה ב"ד בשבועה הכי משמע דאנשבעה קאי והייגו טעם דשמא דמילתא מתפיס לה צרי הלכך מוציאין מידה בשבועה ונראה לרבי [ו]להגריסה שבועה ובשבועה תגבה מה שלוותה ואכלה דאי לאו הכי לא תמצא מי שילוה לה שיתאים להפסיד אבל עכשיו שהיא נשבעת אין יראים כלום שסומכין עליה שתשבע. מ"ר: **ואם בא ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי.** כלומר אם לוותה ואכלה לא אפרע שאם לא היו מלוים לזו היתה דוחקת עצמה אף ע"ג דלא ספקה והאי דאמרינן לקמן לוותה ואכלה עמדה ומיאנה ודייקינן טעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה התם שפסקו לה ב"ד:

מאי פסקא. תימה לרבי אין שמתא דמילתא אשתו דחייב במזונותיה משרה על ידי שליש בניו ובנותיו דלא מיחייב במזונותיהם לא משרה אלא אשתו דהכי בניו ובנותיו נמי אי אמרת בשלמא דלא אייתי מתני' במשרה אשתו ע"י שליש אלא אשתו ובניו סמוכין על שולחנו ניחא דאשתו מפרנסין הואיל והוא חייב לזונה משום דשמא התפיסה צרי אין ב"ד נמנעין מלזונה אבל בניו ובנותיו דאינו חייב במזונותיהן אין לירד לנכסיו לפרנסם דבקל יש לחוש שמא התפיסה לצרי והניח להם מעות לפרנסם עד שישוב אבל השתא דמוקמת במשרה ע"י שליש ליכא למיחש לצרי ומשני במשרה אשתו ע"י שליש אבל בניו סמוכין על שולחנו ולא השרה ע"י שליש ולהכי מיישינן לצרי ופריך מאי פסקא דזה אין רגילות דאשתו ישרה ע"י שליש ובניו יהיו סמוכין על שולחנו:

עמד

ומוקי למתני' מחיים דבעל ואיכא למימר התם הוא דפליגי עליה דחנן ואמרי תשבע דמאן לימא לן דאתא לידי גיבוי כתובתה ותשבע דילמא מייתא היא ברישא הלכך תשבע השתא דלמא צררי אתפשה אבל באלמנה הניזונית כ"ע לא פליגי דתשבע בסוף ולא תשבע בתחילה: בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע ואם בא בעלה ואמר פסקתי לה מזונות נאמן פי' ובשבועה ומחזרת לו מה שנתנו לה ב"ד ה"נ בששמעו בו שמת והא אם בא קאמר אם בא לאחר שמועה.

מסורת הש"ס

גמ' ה) [עי' פרש"י בלכות מז. ד"ה אילו] **ב)** [תוספתא פי"ב] **ג)** [ל"ל אם] **ד)** [נעיל מת. **ה)** ג"ז שם **תוס' ו)** [ל"ל דגאמן להגריסה]

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אמר שמואל וכו' הרשאוגים שאין פוסקין מה טעם לפי שאין לדם:

הגהות

גמ' בששמעו בו שמת בעד אחד. כל"ל וכ"ה בתוד"ה (בששמעו) [בששמעו]: (רש"ש)

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פי"ג מהל' אישות הל' עז סמג לאוין פפ אות"ע אה"ע סי' ע סעי' ה:

יח ב מיי' שם עור שו"ע שם סעיף י:

יט ג מיי' פי"ח שם הל' יט עוש"ע שם סי' לה סעי' ו:

כ ד מיי' פי"ג שם הל' טז עוש"ע שם סימן ע סעיף ה:

כא ה מיי' שם הלכה כא עור שו"ע שם סעיף י:

כב ו מיי' שם עור שו"ע שם סעיף ט וסעיף י יח:

פנינ' רש"י

אבא. מבני כמו אבבך אבא למלבא (בראשית מא)... (שבת נב.)

אבא. משום דקשים מייניה קרי ליה אבא כמו לשון נשיאי וזרבי: (יבמות מז:)

אבא. רב בן היה שמו כלבקרי ליה בשמיעת מולין (דף קמו:) *אבא מלכא* דאמרינן מאן ריש סדרא בבבל אבא אריכא ואמרינן במסכת נדה (דף כד:) רב אחוך בדורו היה והאי דקרי ליה רב כמו שקורין לר' יהודה הנשיא רבי באחר ישראל קרו ליה נמי בבבל רב וכן מלאתי בספר ערוך המובא מרומה: (רשב"ם ב"ב נב.)

וזנין. מזונות: (נעיל מת.)

ומפרנסין. לבוש וכסות: (נעיל מת.)

אבל לא בניו ובנותיו. שלינו חייב במזונותיהן בחיין: (נעיל מת.)

תוס' רי"ד

רב אמר פוסקין מזונות לא"א ושמואל אמר אין פוסקין פי' מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות רב סבר ב"ד יורדין לנכסיו ופוסקין מזונות לאשתו ושמואל אמר אין פוסקין כששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי שפוסקין כי פליגי בשלא שמעו בו שמת רב אמר פוסקין דמשועבד לה ושמואל אמר אין פוסקין מ"ט רב זביד אמר אימור צרורי אתפשה רב פפא אמר חיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך. פי' והיא קבלה עליה אבל כששמעו בו שמת פוסקין ליכא למיחש לצרורי שהרי סופה לגבות כתובתה ואז תשבע שלא עכבה בידה משלהם כלום ולצאי מעשה ידיך למזונותיך נמי ליכא למיחש שכבר מת ואינה משועבדת לו. וא"ת הרי היא משועבדת ליתומים ואף הם יאמרו לה כן. תשובה אף הוא אינו יכול לומר לה אא"כ תתרצה היא והרי עכשיו אינה רוצה. אמר שמואל ומודה לי אבא בשלשה חדשים הראשונים שאין פוסקין לפי שאין אדם מניח את ביתו ריקן: חנן מי שהלך למדינת הים ור' ע"כ לא פליגי אלא לענין שבועה אבל מזוני יהבינן לה תרגמ' שמואל בששמעו בו שמת: ומהכא שמענין שאין היתומים יכולין להשביע האלמנה כל זמן שהיא נזונית דילמא אתפשה בעלה צרורי דהא פסקי' לקמן הלכתא כחנן כ"ש דק"ל כרב דאמר פוסקין מזונות לא"א

מו בית שמואל — אבן העזר סט הלכות כתובות — חלקת מחוקק

בית יעקב

ב) **ועיין סימן פ׳.** אם יכולה להפקיע את עצמה מנדרי הבית לעתון ולאפות: ג) **ואינה יכולה לחזור ולומר וכו׳.** הטעם מבואר בר״ן [המובא בציונים שבהג״ה] שאינו דין לשנות בכל פעם שמרצה, בעת שממצא מלאכה תאמר איני ניזונת ואיני עושה, וכשלא תמצא תאמר רוצי במזונות. ויש מולקין היא דעת רבינו ירוחם [המובא בציונים שבהג״ה] לכתב, כיון דקי״ל מזוני עיקר דין הוא שתהיה ידה על העליונה, הרא יש חוק קצוב בכל שבוע כמה היא עושה, משו״ה הברירה בידה לומר בשבוע זה אני אעשה לעצמי, ובשבוע אחר תאמר תן לי מזונות ואני מוכנה לעשות חוק הקצוב. נמצא [ד]להר״ן אינה יכולה לומר זמן קצוב אני אעשה לעצמי, ולרבינו ירוחם יכולה לומר כן. ולכאורה נראה דפלוגתא זו תלויא בפלוגתא אם כסות ג״כ תחת מעשה ידיה [דלעיל סק״א], והר״ן חזיל לשיטתו [הנ״ל שם] דס״ל כסות ג״כ תחת מעשה ידיה, משו״ה ס״ל דאינה יכולה לומר בשבוע זה איני ניזונת ובשבוע אחר ניזונת°, ורבינו ירוחם ס״ל כשיטת הרא״ש פרק נערה [שם פ״ד] (ס״ק) [סי״] י׳ שאם אמרה איני ניזונת היום ואיני עושה, למחר היא ניזונת ועושה וכו׳. וע״ש שמתפקק שם אם היא יכולה להפקיע לגמרי מעשי ידיה ולומר איני ניזונת לעולם: ז) **אבל יוכל לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך.** לשון הר״ן דף תק״ב [כתובות ל״א ע״ב מדפי הרי״ף], נהי דבאומר מהני, כי לא אמר משעבד לה ולא כל נפדיה ואיני נותנת פירות מו אינה יכולה לומר (הרי) [*הרינו] נפדית ואתן הפירות. ובתוס׳ דף (מ״ו) [מ״ז, הנ״ל] והרא״ש [שם פ״ד סי׳ י׳] משמע דס״ל כרבינו ירוחם, שבתבו, אם אמרה איני ניזונת היום ואיני עושה, (ו)למחר היא עושה ומיזונת: ד) **אבל יכול לומר וכו׳.** היינו בעל כרחה כמו שהיא אומרת איני ניזונת. לפ״ז מ״ש בסימן ע׳ סעיף ט׳ בעל שאמר טלי מעשה ידיך למזונותיך ושתקה וכו׳, [ד]משמע דיכולה למחות, אירי כשלא מספיק לה, וכ״כ בתמ״מ שם [סקל״ג]. אבל לא משמע כן מרמב״ם פי״ב [מאישות ה״כ] והטור שם, דהא כתבו שאילו לא רצתה היה לה לתובעו או לומר אין מעשה ידי מספיקין לי. משמע מה שבתבו היה לה לתובעו, היינו אפילו אם מספיק לה, אלא ס״ל [ד]הבעל אינו יכול לומר בעל כרחה אני מעשה ידיך למזונותיך. וכן איתא ברש״י*, וכ״כ המרדכי והגהות אשר״י [כתובות] ריש פרק [שני] דייני גזילות [מרדכי סי׳ רע״א ע״ש חידושי אנשי שם אות ב׳ והג״א אות ב׳]

בית יעקב

בית מאיר

בית יעקב

כ״ה מתוהדורת תקע״ט וכנוי״ן הגיה בעקבי הבית

עיין קרבן נתנאל כתובות פ״ג סי׳ ב׳ אות ג׳

נחלת צבי

ה. **נתבטלה התקנה כו׳.** לפי שאינו דין שיהא רשות לשנות הדבר כל פעם שמרצה, שא״כ בשלא תמצא מלאכה תרצה להיות ניזונת, ובשתמצא תאמר איני ניזונת, ולקתה מדת הדין:

ביאור הגר״א

ה. **י״א כו׳.** דאל״כ כשלא תמצא מלאכה תאמר אני ניזונת *(וכשלא) [וכש]תמצא תאמר איני ניזונת. הרא״ה [בחידושיו כתובות נ״ח ע״ב] והר״ן [שם כ״ג ע״ב מדפי הרי״ף] בשמו: ו. **ויש חולקין.** עיין תוס׳ [כתובות] פ״ג ת׳ ד״ה כדרב, וכשלולה מוחרת בה. וכ״כ בב״ב מ״ט ב׳ ד״ה יכולה, ועוד אלא דמי למזונות כו׳, ובכתובות מ״ז ב׳ ד״ה זימנין כו׳: ז. **אבל הבעל כו׳ אבל יוכל כו׳.** ריש פרק המדיר [שם ע׳ ע״ב] ופ״ק דגיטין [י״ב ע״א]. ועיין תוס׳ דב״ב סוף ד״ה הא״ל [סק״ו]*: (ליקוט) **אבל יוכל כו׳.** כתובות ק״ז ת׳, ומשמע שם ובפ״ק דגיטין [י״ב ע״א] אפילו בעל כרחה. אבל רש״י [כתובות] שם סוף ד״ה בשמעו בו כו׳ כתב דוקא מדעתה. ועיין במרדכי שם [סי׳ רע״א], ובהגהות אשר״י שם [פי״ג סי׳ ב׳] ד״ה ובדספקה כו׳ ומתוך כו׳. ונראה שזהו דעת הרמב״ם [פי״ב מאישות ה״ד] ושו״ע שתמו אבל הבעל כו׳. ועיין

תיבה זו חוסרה בד״ד

ראש פינה - עקבי הבית

ויש לישב וכו׳. ר״ל, דכיון דמצינו כמה פעמים דכסות בכלל מזונות [ראה סימן ע״ג סעיף ד׳], וגם בלשון בני אדם הוא בכלל, לכן פסק רמ״א כן, כ״ה במהדו״ק: סק״ג. והר״ן אזיל לשיטתו כו׳ ס״ל דאינה יכולה לומר כו׳. משום דא״כ אין מעשה עם הכסות, וכמ״ש אח״ז. דאי כסות בכלל כו׳. ר״ל, דאי סובר הר״ן דכסות בכלל. הרי אני נפדית כו׳. בא״ל. והנה בתמת מדברי רמ״א משמע דלא כב״ש, דהא אחר הים מולקין שהוא דעת רבינו ירוחם בתב, וכל שאינה ניזונת אין לה כסות, משמע להדיא דלא תלה זה בזה. ועיין בהפלאה קונטרס אחרון [סק״ב] ובספר בית יעקב שתמהו על הב״ש, דלפי מ״ש לקמן סימן ע״ג [סעיף א׳] דכסות ג״כ קצוב לכל השנה, (ו)א״כ תוכל לומר בשנה [זו] תעשה ואכסה בעצמי ובשנה אחרת אני ניזונת ואיני עושה. ובבית יעקב תיקן קצת דברי הב״ש בדוחק, ע״ש: סק״ד. **בעל שאמר בשעה שהלך למדינת הים טלי מעשה ידיך כו׳.** כ״ה לקמן ע״ש, חכו שסיים הב״ש, ומתמת כשהוא בכאן, ע״ש. וכן בספר בית יעקב הביא כן בשם פירוש המשניות להרמב״ם [כתובות פי״ג משנה א׳] לתלק כן, ע״ש:

גליון מהרש״א

הגה ב)**ועיין לקמן סימן פ״ד** יי״א דכל אשה המומרת איני ניזונית ואיני עושה נתבטלה התקנה ה)ג)**ואינה יכולה לחזור בה ולומר** ו**איני ניזונית ואני עושה** (ב״י ה) בשם הר״ן) שכ״כ בשם הרא״ה ח) ז)**ויש חולקין** (רבינו ירוחם [מישרים] נתיב כ״ג ח) **וכל שאינה ניזונית אין לה כסות דהוא בכלל המזונות** (שם בהר״ן). ט)**אבל הבעל שאמר איני זנך ואיני נוטל מעשה ידיך אין שומעין לו.** (י)ד)**אבל יוכל**

ציונים ומקורות ד) סעיף ט״ו בהג״ה. ה) בסוף סימן פ׳. ו) כתובות כ״ג ע״ב מדפי הרי״ף. ז) בחידושיו שם נ״ח ע״ב. ח) ח״ה. ט) רמב״ם פי״ב מאישות ה״ד וטור.

שנו״ס סימן סט ו) כ״ה ממהדורת שנ״ד ושס״ז ואילך. בד״ר: **איני ניזונית ואיני עושה.**

ערך לחם

ואיני עושה, אינה יכולה לחזור בה, ואין לה לא מזונות ולא כסות, דכסות בכלל מזונות, עיין סימן פ׳ בארוך [בב״י בסוף הסימן בשם הר״ן כתובות כ״ג ע״ב מדפי הרי״ף בשם הרא״ה שם נ״ח ע״ב], וסימן קי״ד דין י״ב [ע״ש בב״י].

באר הגולה

ל. כדמפרש בגמרא שם דמזוני עיקר, [ופירש״י], תחילה תקנתא לטובתה מיקנוה, דזימנין דלא אספקא במעשה ידיה למזונות.

ראש פינה - חלקת השדה

סק״ד. **אבל טוחנת כו׳ וכ״כ הרמ״א כו׳.** באמת זהו כונת הרמ״א במה שכתב ועיין סימן פ׳, וכמ״ש הב״ש [סק״ב]: סק״ו. **ואני מוכנת כו׳.** ר״ל, דבתחילת השבוע תאמר אני מוכנת לעשות, ואם לא יזדמן לה מה לה לעשות. **איני ניזונת היום ואיני עושה מ״מ למחר היא ניזונת.** ועיין בספר אבני מילואים [סק״א] דדוקא אם אומרת איני ניזונת ואיני עושה, דאז היא ממאנת בתקנת חכמים, בזה אמרינן דכל יומא חיובא אחרינא הוא ולכן יכולה לחזור, משא״כ אם הבעל אומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך והיא נתרצית, הוי רק כמחלה לו מזונות, ומחילה אינה צריכה קנין, לכן אינה יכולה לחזור בה שהרי מזונות יש לה מתקנת חז״ל אלא שמוחלת. ע״כ ע״ש, והוא חילוק נכון:

רבי מאיר. דמתני׳ היא דאמר יעשה שליש מה שהושלם בידו: **מינה ניחא ליה.** שיתנו להן כל כורכן: **לזרוזינהו.** שיחזרו אחר מזונותיהן ושלא יהו רעבתנין: **הפעוטות.** תיוקות בני תשע ושמונה כדאמרי׳ בהניזקין: **במשלטלי.** דווקא אבל במקרקעי לא עד שיביאו שני שערות או עד שיהא בן עשרים: **אפוטרופוס.** שמינהו אבי יתומים או ב״ד: **מדקתני.** במתני׳: **שאני הכא דאיכא שליש.** שנשתלש לכך ופיקסו לו מה יעשה בהן אבל אפוטרופוס אינו אלא לעשות צורכי יתומים לכל הצריך והרי אם מכרו אלו הפעוטות אין זה שינוי מצות המת שאף האפוטרופוס יכולין לחזור ולעשות מזונותיהן: **אם כן.** דשליש דווקא וטעמא לפי שפיקסו לו לקנות שדה ליתני יעשה שליש כו׳: **דאפילו בעלמא.** במקום אפוטרופוס דדמי קצת לשליש:

הדרן עלך מציאת האשה

המדיר את אשתו מליהנות לו.
אין הגאת תשמישו נאסר עליה דהא משועבד לה הלכך בשביל תשמיש אין לו לכופו להוליד ואינן כתובה והגאת מזונות בגמרא פריך והא משועבד לה: **יעמיד פרנס.** שליח שיפרנסנה: **בישראל.** אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושתו: **ובכהן.** שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה ושמא סופו יתחרט יהבו ליה רבנן זימנא טפי: **אחד מכל הפירות.** קונם פרי פלוני עלי והוא קייס לה: **שלא תתקשט באחד מכל המינין.** קונם בושם פלוני עלי והוא קייס לה: **בעניות שלא נתן קצבה.** בשאם עניה אם לא נתן קצבה לדבר עד מתי אסרו עליה הוא דיוליא ויתן כתובה אבל אם נתן קצבה ממתין עד אותו זמן ובגמרא מפרש עד כמה היא קצבתה: **ובעשירות.** שרגילות לכך: **עד שלשים יום.** אם לא הדיליה יותר אין כופין להוליא: **גמ׳ וכיון דמשועבד לה.** לחזונות: נעשה

רבי מאיר היא דאמר [6]מצוה לקיים דברי המת אמר רב חסדא אמר מר עוקבא [8]הלכתא בין שאמר תנו ובין שאמר אל תתנו נותנין להם כל צורכם הא קיימא לן הלכה כרבי מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת ה״מ במילי אחרניתא אבל בהא מינה ניחא ליה והא דאמר הכי לזרוזינהו הוא דאתא [3]תנן התם [2]הפעוטות מקחן ומממכרן מכר במשלטלים אמר רפרם לא שנו [3]אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח ואין ממכרן מכר מאי מדקתני אין מעשה קטנה כלום ודלמא היכא דאיכא שליש שאני א״כ ליתני אבל בקטנה יעשה שליש מה שהושלש בידו מאי אין מעשה קטנה כלום שמע מינה אפילו בעלמא:

הדרן עלך מציאת האשה

[3]**המדיר** [7]את אשתו מליהנות לו עד ל׳ יום יעמיד פרנס יתר מיכן יוציא ויתן כתובה [7]רבי יהודה אומר בישראל אחד יקיים ושנים יוציא ויתן כתובה בכהן שנים יקיים ושלשה יוציא ויתן כתובה המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות יוציא ויתן כתובה [7]ר׳ יהודה אומר בישראל יום אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובכהן שנים יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין יוציא ויתן כתובה ר׳ יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה ובעשירות שלשים יום: **גמ׳** [8]וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה כל כמינה דמפקע לה לשיעבודה והתנן [3]קונם שאיני עושה לפיך אינו צריך להפר אלמא כיון דמשעבדא ליה לאו כל כמינה דמפקע ליה לשיעבודיה הכא נמי כיון דמשועבד לה לאו כל כמינה דמפקע לה לשיעבודה אלא מתוך שיכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך נעשה

א קיימא לן מצוה לקיים דברי המת. אפי׳ בבריא קיימא לן הכי כדמוכח שילהי פ״ק דגיטין (דף טו.) דאמרינן רב [1]אסי מוקי לה בבריא והא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת יש מקשין כיון דמצוה לקיים דברי המת אם כן מאי אהני הא דדברי שכיב מרע ובכתובים וכמסורין דמו ואומר ר״ת דלא אמרי׳ מצוה לקיים דברי המת אלא בשהושלש מתחלה לכך אי נמי דווקא במת עתן בחיי מקבל אבל דברי שכיב מרע בכל עניין כמסורין דמו[1]: **אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח.** פי׳ ר״ת דוקא מכר אבל מתנתן מתנה דלענין מתנה אין סברא לחלק בין יש שם אפוטרופוס לאין שם:

הדרן עלך מציאת האשה

המדיר את אשתו מליהנות לו.
פירש בקונטרס דאין הגאת תשמישו נאסר עליה דהא משועבד לה משמע ממון פירושו שיש בלשון זה איסור הגאת תשמיש ובקה דפריך בגמ׳ וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה והתנן קונם שאני עושה לפיך בקונם (יבמות לג.) אינו צריך להפר. דלכן דקא משעבדא ליה למעשה יהיה לא מצית נדרה:
(יבמות לג.)
אינו צריך להפר. דלא אמרה כלום דלאו כל כמינה דאפקועי לגבעל מה דזכי ליה דתמנע:
(נדרים פה.)

פניני רש״י

לזרוזינהו. ...כדי לזרזן כמנגא וכמנן כדי שיעבודו ולמדו דרך מרן וירוחנו:
(תענית כא. ד״ה נותנין לסם)
קונם שאיני עושה לפיך. אשה שאמרה לבעלה מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך בקונם:
(יבמות לג.)
אינו צריך להפר. דלכן אמרה כלום דלאו כל כמינה דאפקועי לגבעל מה דזכי ליה דתמנע:
(נדרים פה.)

עין משפט נר מצוה

מט א מיי׳ פי״ח מהל׳ זכיה הלכה כג סמג עשין פג טור״ע ח״מ סי׳ רנג סעיף ח [וכרב אלפס עוד בפ״ב דב״ב דף רעז]:
נ ב מיי׳ פכ״ט מהלכות מכירה הלכה ו סמג עשין פב טור״ע ח״מ סי׳ רלה סעיף ח:
נא ג מיי׳ שם הלכה ז טור״ע שם סעיף ב:
א ד ה מיי׳ פי״ב מהל׳ איסורי הלכה כג כד (וס״ב) [וסי״ב] מהלכות נדרים הלכה י סמג לאוין רמב טור״ע אה״ע סימן עב וטור״ע י״ד סי׳ רלה סעיף ב:

תוס׳ רי״ד (המשך)

ואינו לפנינו לכופו או אם הוא איש אלם שאינו שומע לדברי חכמים מוסיפים לה על כתובתה ג״ד בשבת כל ימי מרדו כדאמרינן בפ׳ אע״פ אבל זה אינו מורד (כנגן) [כרין] שזן ע״י פרנס ה״מ עד ל׳ יום יעמוד פרנס אבל יותר מכאן יוציא ויתן כתובה ואם אינו רוצה או שברחה ומענן את אשתו הרי מורד ומוסיף לה ג״ד בשבת וכן המדיר את אשתו מתשמיש המטה אינו מורד שבעבור נדרו הוא עושה ומחזור למצוא פתח לנדרו הלכך נותנים לו שבת א׳ זמן אם הוא מורד מתשמיש בלא נדר יוציא ויתן כתובה מיד ואם ברח בעוד שנמלכי׳ בו לפייסו מוסיפין לה ג׳ דינרים בשבת ואי קשיא והא בשהדירה שלא תהנה ממנו נאסר בתשמיש המטה ולא ניתן לו אלא שבת א׳ כדתנן במדיר את אשתו מתשמיש המטה פי׳ המורה שאין הנאת התשמיש נאסר עליה בנדר זה דהא משועבד לה: ואינו נ״ל דהא לקמן בגמרא בעי לאוקמי בנדר והיא ארוסה דחייל נדרא ואכתי תקשה כיון דחייל נדרא נדרא דתשמיש חייל כיון דנדר ועודה ארוסה ולא ניתן לו אלא שבת א׳ אלא כך יש לפרש כגון שהדירה שלא תהנה מנכסיו שאין הנאת התשמיש בכלל ומקשה וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה כל כמינה דמפקע לה משעבודה [2]ה״ג כיון דמשועבד לה לאו כל

תוס׳ רי״ד

[6]גרשה דל״ל כבר ז׳ לו כבר ז׳ כבר ז׳ לו כבר ז׳ לו כבר ז׳ תפש כבר עשר כל חד וחד כי׳. [3] גרשה דל״ל פי׳ זה המדיר לאני מודר שהמודר הוא בלאוקמי לאי זן וכי׳. [3] גרשה דל״ל והתנן קונם שאני עושה וכי׳ אלמא כיון דמשעבדא ליה לאו כל כמינה דמפקע ליה לשיעבודיה ה״ג וכי׳.

דלא פסיק ליה דזימנין דהוי יותר או פחות כגון שאמר לה שתאסר שלשה שבועות למפרע אם תהנה נמצא שלא יעמיד פרנס אלא שלשה שבועות. כן כתב הרא״ש ז״ל. עוד הקשה הרא״ש ולוקמה כגון שנדרה איהי מליהנות משלו וקיים לה איהו ותירץ הר״ף ז״ל דלא ניחא ליה לאוקמי כולהו המדיר דמתני׳ דנדרה איהי הלכך אוקי המדיר קמא במדירה הוא וכל הני אחריני נקט המדיר אגב רישא.

ריטב״א **והריטב״א** כתב וז״ל: ולא ניחא לן לאוקמה כשנדרה איהי שלא ליהנות משלו משום דלישנא דהמדיר לאו משמע לפום פשטא אלא בדאדרה איהו ועוד דאי נדרה היא הא שמעינן לר׳ מאיר דאמר דהיא נתנה אצבע בין שיניה כדאיתא לקמן וסתם מתני׳ ר״מ וא״כ למה יוציא ויתן כתובה דהכי פרכינן לקמן כדאוקימנא לסיפא דמתני׳ כשנדרה היא. ע״כ.

ריטב״א **דף ע׳ ע״ב:** נעשה כאומר לה צאי מעשה ידיך וכו׳ ואם תאמר ואמאי לא פרכינן הכא כדפרכינן בפרק אע״פ דהא לא אמרה הכי ויש לומר דהתם דהקדישה מעשה ידיה ואנו מסרסין לשונו לומר דידיה למעשיהן קאמר פרכינן דהא לא אמרה הכי אבל בכאן אין אנו מסרסין לשון נדרו כלל אלא שאנו אומרין דסתם המדיר כך משמעותו. הריטב״א ז״ל.

שיטה **וכן** תירצו בתוספות וכן כתב הרא״ש דבהא אין אנו אומרין מה שהוא אינו אומר אלא טעם בעלמא למה הוא מדירה משום שרוצה שתהא מעשה ידיה לעצמה ואין צריך להוסיף על לשונו כלל אבל התם המקדיש מעשה ידי אשתו אין קדוש כלום אלא דצריך לתקן דבורו שצ״ל יקדשו ידיך לעושיהם הלכך פריך והלא לא אמר הכי.

ש״י מהדו״ק ושיטה **ורש״י** כתב במהדורא קמא וז״ל: נעשה כאומר לה כו׳ ואף על גב דלא אמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה דודאי אדעתא דהכי אסרה הלכך תו לא משועבד לה למזונות ע״כ. משמע מתוך לשונו ז״ל דהכא סמיך תלמודא אמאי דפריך תלמודא ומשני לעיל בפרק אע״פ ומיהו במהדורא בתרא חזר ופירש כפירוש התוספות ז״ל.

רשב״א **ואם** איתא לדרב הונא כו׳ ואם תאמר אמאי לא הקשו לרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני נזונת ואיני עושה אלמא (מעשה ידיה) [מזונות] עיקר ואינו יכול לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך מאי איכא למימר. ויש לומר דאפילו לרב הונא יכול הוא לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך ואי ספקה ספקה ואי לא ספקה יספיק הוא מכיסו והיינו דמקשה לקמן א״כ פרנס למה ומתרץ בדלא ספקה אבל למ״ד מעשה ידיה עיקר יכול הוא לומר צאי מעשה ידיך כו׳ בין ספקה בין לא ספקה לא יתן לה כלום יותר. הרשב״א ז״ל.

ריב״ש **וז״ל** ריב״ש: הא דאמרינן שיכול לומר לה צאי לאו אליבא דר״ל בלחוד אתא דאמר מעשה ידיה עיקר אבל לרב הונא דאמר מזונותיה עיקר לא דאם כן היכי אמרינן הכא שיכול לומר לה והא לא קי״ל כר״ל אלא כרב הונא וכדאיפסקא הלכתא כותיה לקמן בפ׳ שני דייני גזרות אלא ודאי אפילו לרב הונא וכו׳ ואין כן דעת הרמב״ם ז״ל פרק עשרים מהלכות אישות גם רש״י כתב בפרק אחרון דדוקא כשקבלה עליה. ע״כ.

ריטב״א **וז״ל** הריטב״א ז״ל: ואם איתא לדרב הונא כו׳ מהאי לישנא שמעינן דהא [דאוקימנא מתני׳ דהכא באומר לה צאי מע״י במזונותיך דאפי׳ לר״ה הוא, דאי לא היכי אמרי׳ השתא אם איתא לדר״ה דהא] אוקימנא מתני׳ דהכא דלא כותיה ואם כן ליתא לדרב הונא והוה לן למימר ולרב הונא דאמר אלא ודאי כדאמרן וכן בדין דאע״ג דלרב הונא מזונות עיקר יכול הוא לפורעה כנגד חובו ממעשה ידיה למה שמספיקין. ע״כ.

ראב״ה **וכן** כתב הרא״ה ז״ל דאפי׳ לרב הונא דקסבר מזונות עיקר יכול ליתן לה מעשה ידיה שהיא חייבת לו בדמי מזונות ואם אינה מספקת משלים לה ואם מספקת פטור בכך דהשתא ודאי אליבא דכולי עלמא מפרקינן לה ואפילו לרב הונא. תדע מדאמרינן ואם איתא לדרב הונא ואלו האי פירוקא לא אתי לדרב הונא מאי קאמר אם איתא פשיטא דליתא דהא מתני׳ תיובתא אלא ודאי אליבא דכ״ע קא אמרינן וכולה סוגיין נמי אליבא דכ״ע בין לרב הונא בין לר״ל. ומאי דמקשינן נמי אי הכי פרנס למה לה ומתרצינן בדלא ספקה אתיא נמי אפילו אליבא דר״ל ואפילו לר״ל כשאינה מספקת חייב לה במזונותיה ולא פליגי להו ר״ל ורב הונא אלא אם היא יכולה לומר לבעלה איני נזונת ואיני עושה אבל דברי הכל שהוא חייב במזונותיה ואינו יכול להפטר דהא ארוסה שהגיע זמן חייב במזונותיה ואינו נותן לה מעשה ידיה כדמוכח לקמן במכילתין בפרק שני דייני גזרות וכיון שכן נשואה שחייב במזונותיה מן הדין ועיקר חיוב מזונות עליה שאם אינה מספקת שהוא חייב לה וכן דעת רבינו הרב רבינו משולם בן הרב ר׳ משה ז״ל.

ש״י מהדו״ק **ורש״י** כתב במהדורא קמא וז״ל: מתוך שיכול לומר כו׳ דקסבר מעשה ידיה עיקר אמאי אינו צריך להפר הא קא חייל נדר שפיר ולא משעבדא לה למעשה ידיה לפי שנעשית כאומרת לו איני נזונת ואיני עושה דכיון דמזוני הוא עיקר לרב הונא ואיהו לא בעי מזונות תו לא הויא מעשה ידיה דידיה. ע״כ. משמע מלשונו ז״ל דבהכי נמי פליגי דלרב הונא אינו יכול לומר צאי מעשה ידיך כו׳ דמזוני עיקר ומ״ד דיכול לומר צאי מעשה ידיך כו׳ קסבר מעשה ידיה עיקר וצריך לתרץ שמעתין אליביה ז״ל ובמהדורא בתרא השמיט כל זה.

ריב״ש **לא** תימא נעשה אלא אימא באומר לה צאי כו׳ לא הוה מצי למימר הכא מתני׳ ר״מ דאין אדם מוציא דבריו לבטלה ומ״ה נעשה כאומר כדאמרינן לעיל בפרק אע״פ דלא דמי דמשום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה יש לתקן דבורו אבל להוסיף על דבריו דברים אחרים שאינו אומר לא. כתוספות. ולי נראה שלא אמר ר׳ מאיר אין אדם מוציא דבריו לבטלה אלא בהקדש וצ״ע ובדיקה בתלמוד. ריב״ש ז״ל.

ריטב״א **אי** הכי פרנס למה לי ושמעינן מהכא שהאומרת איני נזונת ואיני עושה הבעל פטור מכסויה ולבושה דאי לא נימא דפרנס לשאר צרכיה חוץ ממזונות דאף ע״ג דשאר פרנסה כיון דלא אתיא אלא מזמן לזמן רחוק לא הוה ליה למתני שלשים יום מ״מ לא הוה לן למפרך פרנס למה לי והוה לן למפרך אמאי ל׳ יום ותו לא אלא ודאי כדאמרן. הריטב״א ז״ל.

גאון ושיטה **וז״ל** גאון ז״ל: אי הכי פי׳ שעושה ואוכלת פרנס למה לה פי׳ תעשה ותאכל. ע״כ. ונראה דה״ק אי הכי פרנס למה אי אמרת בשלמא דמתני׳ איירי בנדרה איהי וקיים לה איהו דומיא דאינך דקתני המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות כו׳ ניחא דאיצטריך פרנס אבל השתא דעושה ואוכלת פרנס למה כנ״ל.

רש״י מהדורא קמא **הדר** קושיא לדוכתיה דכיון דמשועבד מי מצי מדיר לה דהכא נמי משועבד לה למה דלא ספקה למעשה ידיה לגדולים כגון לחם ובשר ויין ופירות ושמן ושאר דברים קטנים. רש״י במהדורא קמא.

ריטב״א רש״י מהדו״ק ושיטה **במספקת** לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים פי׳ ובדברים קטנים לא אלמוה רבנן לשעבודא וחייל נדרה. הריטב״א ז״ל. וצ״ע דאם כן מאי פריך תלמודא הא רגילה בהו איברא דמשועבד לה כיון דרגילה בהו ומיהו קונם מפקיע שעבודא בהאי ולא אלמוה רבנן כל כי האי שעבודא וכל כיוצא בזה פירשו התוס׳ לקמן גבי הא דמשני שהגיע זמן ולא נשאו והיינו לפי שיטתם ז״ל וכדבעינן למכתב בס״ד והלכך הכי נמי משמע דבעי לתרוצי הכא לפי פירושו של

מאי לאו **בניזונת.** לא כהוא זן אותה קאמר לאם כן יקדשו מעשה ידיה ואמאי עושה ואוכלת בדקאמר לקמן אי במעלה לה מזונות מאי טעמא דמאן דאמר לאמר מיתה קדוש פירוש גם מתיים יהא קדוש אלא בניזונת כלומר שהוא חפץ לזונה והיא אינה רוצה:

מתוך שיבול לכופה למעשה ידיה בו'. ומתני' דקתני עושה ואוכלת מוקי לה כרב אחא דבסמוך במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף:

יקדשו ידיך לעושיהן. פירוש להקב"ה שעשאן אבל אין לפרש למלאכתן דא"כ הל"ל למעשיהן כלאמרינן בסוף פ"ק דנדרים (דף יג.): **לאחר** שאתגייר. וא"ת דבסוף פ"ק דגיטין (דף יג.) אמרינן דאפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ לדבר שהוא בעולם אבל לדבר שלא בא לעולם לא והא לאמר שאתגייר הוי לדבר שלא בא לעולם ואומר ר"י דלאמר שאתגייר לא תשיב כל כך דבר שלא בא לעולם כיון שהגוף בעולם אלא שמחוסר גירות ולא דמי לגולדים דהתם לא בא לעולם כלל וכעין זה תירץ ה"ר אליעזר משמ"ש מה שמקשין אהא דאמר בריש המפקיד (ב"מ דף לג.) אימור דאמר ר"מ אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל דעבידי דאתו כו' והל כל הגהו דהכא לא עבידי דאתו אלא הכא כיון שהגוף בעולם לא בעינן עבידי דאתו וא"ת אם כן מאי פריך הכא וקאמר נמי מההיא אין הא מההיא נמי לא שמעינן מעשה ידיה שאינם בעולם כלל ואכתי מצי למימר דלא קדשי מעשה ידיה אלא דנעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיהן וי"ל כיון דבמקלת סבר רבי מאיר כרבי אליעזר בן יעקב אית לן למימר דאף בדבר שלא בא לעולם כלל סבר כוותיה דאית ליה בהאשה רבה (יבמות לג: ושם) ובהאומר (קידושין דף סב:) לאדם מקנה ועוד ממרן דכל הני דהכא איכא לאוקמא בדעבידי דאתו כגון שנמצא מרבו שיתמרבו ולאמר שיעות בעליך ואותיך כגון בגוסקת ולאמר שיתלון ליך יבמיך באין דעתו של יבם ליבם ומיהו ק"ק מותר דקדוש לאחר מיתה אע"ג דלא עביד דאתי דליכא לאוקמא בגוסקת דהא עושה מלאכה(א): **אי** במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף מ"ט דמ"ד לאחר מיתה הוא קדוש. גם למ"ד מתיים הוא קדוש ה"מ למיפרך כיון דמעלה מזונות ומעה כסף אמאי עושה ואוכלת אלא משום דצעי למימר אי אין מעלה לה מזונות ולא מעה כסף מ"ט דמאן דאמר מתיים הוא קדוש נקט נמי הכא מ"ט דמ"ד לאחר מיתה הוא קדוש:

(ב)**במעלה לה מזונות ואין מעלה לה מעה כסף.** אליבא דרב אחא בר אחבה מוקי לה הכי אבל רב ושמואל לא מוקי מוקמי לה במעלה לה מזונות דכיון דסבר דמיקנו מזונות מתת מעשה ידיה א"כ אמאי עושה ואוכלת אלא רב ושמואל מוקמי מתניתין בשאין מעלה לה מזונות ולא מעה כסף ואם תאמר ומאי דוחקיה דרב לאוקמא מתני' לאחר מיתה לוקמה מתיים וכגון דמעלה לה מעה כסף ואין מעלה לה מזונות ויש לומר דאין רגילות שיעלה לה מעה כסף ולא יעלה לה מזונות:

אלא לרב שמואל בר יהודה. דאמר לעיל נמי טעם משנה לאשה מסום סימפון והשתא נמי מוקי טעם ב"ד של אחריהם מסום סימפון: **מאי בינייהו.** כלומר מה לו לאשה להמירה מהגיע זמן ואילך ומה לו אחרונים לומר עד שתכנס לחופה: **מר סבר.** משנה לאשה: **בדיקת חוץ.** שבדקה בין קרובותיו: **שמה בדיקה.** וקודם שיוצא משתיו במזונותיה כבר בדקה הלכך תו לא חיישינן לסימפון וב"ד של אחריהם סברי אינה בדיקה עד שמתייחד עמה הוא עצמו ובודקה: **מתני' מעשה ידי אשתו.** דמתני' (לקמן דף סד:) מפרש מה היא עושה לו משקל חמש סלעים כו': **הרי זו עושה ואוכלת.** אין מעשה ידיה קדוש על פיו ובגמרא מפרש לה: **המותר.** הקדש אם מוסר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה לו יותר על הראוי שפפקו תכמים ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן והמותר קנוי לו בעצמו כסף שתקנו לה חכמים שיתן לה בכל שבת מעה כסף לצורכיה לבד המזונות כדתנן במתניתין: **רבי מאיר אומר הקדש כו'.** מפרש בגמרא: **גמ' איני ניזונית.** משלך: **ואיני עושה.** לך כלום אלא לעצמי: **מזוני עיקר.** תחילת תקנתא לטובתה תקנוה משום דזמנין דלא שפקה בעשה ידיה לזונות ותקנו תחילה עיקר תקנתא שיזון את אשתו והדר תקון לו מעשה ידיה משום איבה וכיון דעיקר תקנתא לטובתה ומשום דילה הוא כי אמרה לא ניחא לי בהאי טיבותא שומעין לה: **מאי לאו בניזונת.** שיש לו נכסים ומבקש לזונה ואפי' הכי תנן אין מעשה ידיה ברשותו להקדישן: **בשאינה ניזונת.** שאין לו במה לזונה: **אפי' למאן דאמר כו'.** פלוגתא במסכת גיטין: **סיפא איצטריך ליה.** לאשמועינן פלוגתא בומתר דלא שייך אמזונות ואע"ג דאינה נזונת אליבא דמ"ד קדוש לאחר מיתה כשיירשנה וכדלקמן: **ופליגא.** דרב הונא אר"ש בן לקיש: **דבר שלא בא לעולם.** כגון מעשה ידיה שהקדישן עד שלא עשאתן: **לעושיהן.** למי שברשן וידיש אינהו בעולם אלמא קסבר יכול לכופה ואינה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה: **והא לא אמר.** יקדשו ידיך אלא מעשה ידיך: **שמעינן ליה לרבי מאיר.** במסכת ערכין (דף ה.) דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה נעשה כאומר לה יקדשו ידיך לעושיהם וסבר רבי מאיר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם והתניא ע"האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך או שתמות אחותיך או לאחר שיחלוץ ליך יבמיך רבי מאיר אומר מקודשת מההיא אין מהא ליכא למשמע מינה: המותר רבי מאיר אומר הקדש: אימת קדוש רב ושמואל דאמרי תרוייהו מותר לאחר מיתה קדוש רב אדא בר אהבה אמר מותר מחיים קדוש הוי בה רב פפא במאי אילימא במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכיה מ"ט דמ"ד לאחר מיתה קדוש ואלא כשאין מעלה לה מזונות ולא מעלה לה מעה כסף לצרכיה מ"ט דמאן דאמר מחיים קדוש לעולם במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף לצרכיה רב ושמואל סברי תקנו מזונות דמתני' דתני עושה ואוכלת בניזונת להכי מוקי סיפא בניזונת: מזונות

מתניתין דבשאין מעלה לה מזונות ויש לומר דאין רגילות שיעלה לה מעה כסף ולא יעלה לה מזונות:

קונס

לא כשאינה ניזונית. פי' מהכא לא תסייע ולעולם לא מצי למימר הכי דטעמא דמערים ואינה רוצה לזונו והלכך ניזונית ממע"י. ולא חייל הקדש עילווי' כדפרישית והמותר שנשאר לה ממע"י יורשה הבעל לאחר מיתתה והלכך ההקדש חל עליו שאדם מקדיש דשל"ל:

ב) נראה דתסבר כלן וש"ל אימת תקנו מעשה ידיה תחת מזונות וקסבר מזוני עיקר וכו'.

עין משפט נר מצוה

מז ו מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה כח סמג עשין קלב טוש"ע אה"ע סי' פז סעיף ח:

מז ג ד מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ד וסי' פ סעיף טו בהג"ה וסימן פז סעיף ו בהג"ה:

מח ה מיי' פ"ט מהל' עבדים הלכ' ז סמג עשין עב טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף כ:

מט ו מיי' פכ"ז מהל' אישות הלכה י סמג לאוין פז טוש"ע אה"ע סי' פ סעיף טו:

נ ז ח מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה כח סמג עשין קלב טוש"ע שם סי' פז סעיף ח:

תוס' ישנים

(א) [מיהו יש להעמיד בוקנה ועוד יש מפרשים דכל היכא דליכא אלא חד מי יימר חשיב עבידא דאתי ודוקא התם בהמפקיד גבי כפילא לא חשיב עבידא דאתי משום דאיכא מי יימר טובא מי יימר דמיגנבא ואת"ל דמיגנבא מי יימר דמשתכח גנבא בר]:

(ב) לרב ושמואל איכא לאוקמי מתני' במעלה לה מזונות והיא אינה רוצה דבהכי מיתוקמא מתני' לכולהו לרב ושמואל באינה רוצה ולרב אדא בר אהבה בניזונת ממנו:

תוס' רי"ד

מתני' המקדיש מעשה ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת והמותר ר"מ אומר הקדש ור"י הסנדלר אומר חולין. פי' אפי' למ"ד שאין האשה יכולה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה אתיא מתני' וטעמא דמילתא מפני שיכול להערים ולומר איני רוצה לזונך והיא זקוקה להתפרנס ממעשה ידיה הלכך ה"ז עושה ואוכלת ואין ההקדש על מע"י חל מפני שהוא שלה. שאם לא יפרנסה בעלה תתפרנס היא ממנו והמותר מה שעשת יתר על מזונותיה של בעל [והכי תניא בתוספתא המקדיש מע"י אשתו ה"ז מעלה לה מתוכן פרנסה והשאר הקדש] ר"מ אומר הקדש דקסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אר"ה א"ר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה. פי' להאי סברא אפי' אותו המותר שעושה יתר על מזונותי הוא שלה דאל"ה מאי מרוויחת האשה בכך. א"ר הכל שלה ומפני שעושה יתר על מזונות' מפני זה אומרת לבעלה איני ניזונת ואיני עושה: ואי קשיא והאמרינן לקמן קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר אלמא שמעשה ידיה הוא משועבד לבעל ואין הנדר חל עליו ואי אמרת יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואינני עושה אמאי לא חייל. תשובה אע"ג דמציא למימר כ"ז שלא אמרה משועבד הוא מע"י לבעל והילכך א"צ להפר מיתיבי תיקנו מזונות תחת מע"י ב)וקסבר מזוני עיקר ומע"י משום איבה וכך הלכה דהכי פסיק תלמודא כר"ה א"ר דאמר יכולה אשה שתאמר וכו'. נימא מסייע ליה המקדיש ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת מאי לאו דניזונית. פי' שהבעל חפץ לזונה ואפ"ה היא עושה ואוכלת ושמעמא דמילתא משום דמצי למימר א"ע ואע"ג דכל מע"י שלה ואין ההקדש חל עליו והפילו המותר שלה כדפי' והאי והמותר ר"מ אומר הקדש (שהוא) [הייב] לאחר מיתה שמה שנשאר לה ממע"י יורשה הבעל לאחר מיתתה והלכך ההקדש חל עליו שאדם מקדיש דשל"ל:

מסורת הש"ס

גמ' ל)[מלרים פה.] **ב)**[נ"ק ח: נ"ב מט: גיטין עז:] לקמן ע. פג: קז: **ג)**[בב"ק ח: אימא אמר רב הונא יכולה וכו' ועי' מוס' לקמן סג. ד"ה רב הונא] **ד)**לעיל מז: [לקמן עט.] **ה)**נ"ק מז: [נ"מ לג.] לעיל מג. גיטין יב. **ו)**[עי' בתוס' דלעיל מז: ד"ה תקנו] **ז)**[ועי' תוס' לקמן ע: ד"ה עשה] **ח)**[תמורה כז: ערכין ה וש"ל] **ט)**יבמות לב: לג: נ"מ עח: קדושין פב.

גליון הש"ס

גמ' מהחיא אין. עיינוכין דף לא ע"ל שבועות דף לא ע"ב:

הגהות

רש"י ד"ה סיפא איצטריך ליה. דלא שייך אמזונות ואע"ג דאינה נזונת. ואיכא למ"ד כו'. ל"נ דל"ל כו"ו. וכוונתו לפלוגתא רב ושמואל וכ"ל דלא בר אהבה דקמן בפירושא דסמוכר ומ"ש דם דה"ה דמלי לאוקמי כו':

(רש"ש)

תורה אור

גמ' אן וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אַהֲבָךְ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ:

(דברים טו, טז)

דלא פסיק ליה דזימנין דהוי יותר או פחות כגון שאמר לה שתאסר שלשה שבועות למפרע אם תהנה נמצא שלא יעמיד פרנס אלא שלשה שבועות. כן כתב הרא״ש ז״ל. עוד הקשה הרא״ש ולוקמה כגון שנדרה איהי מליהנות משלו וקיים לה איהו ותירץ הר״ף ז״ל דלא ניחא ליה לאוקמי כולהו המדיר דמתני׳ דנדרה איהי הלכך אוקי המדיר קמא במדירה הוא וכל הני אחריני נקט המדיר אגב רישא.

ריטב״א **והריטב״א** כתב וז״ל: ולא ניחא לן לאוקמה כשנדרה איהי שלא ליהנות משלו משום דלישנא דהמדיר לאו משמע לפום פשטא אלא בדאדרה איהו ועוד דאי נדרה היא הא שמעינן לר׳ מאיר דאמר דהיא נתנה אצבע בין שיניה כדאיתא לקמן וסתם מתני׳ ר״מ וא״כ למה יוציא ויתן כתובה דהכי פרכינן לקמן כדאוקימנא לסיפא דמתני׳ כשנדרה היא. ע״כ.

ריטב״א **דף ע׳ ע״ב:** נעשה כאומר לה צאי מעשה ידיך וכו׳ ואם תאמר ואמאי לא פרכינן הכא כדפרכינן בפרק אע״פ דהא לא אמרה הכי ויש לומר דהתם דהקדישה מעשה ידיה ואנו מסרסין לשונו לומר דידיה למעשיהן קאמר פרכינן דהא לא אמרה הכי אבל בכאן אין אנו מסרסין לשון נדרו כלל אלא שאנו אומרין דסתם המדיר כך משמעותו. הריטב״א ז״ל.

שיטה **וכן** תירצו בתוספות וכן כתב הרא״ש דבהא אין אנו אומרין מה שהוא אינו אומר אלא טעם בעלמא למה הוא מדירה משום שרוצה שתהא מעשה ידיה לעצמה ואין צריך להוסיף על לשונו כלל אבל התם המקדיש מעשה ידי אשתו אין קדוש כלום אלא דצריך לתקן דבורו שצ״ל יקדשו ידיך לעושיהם הלכך פריך והלא לא אמר הכי.

ש״י מהדו״ק ושיטה **ורש״י** כתב במהדורא קמא וז״ל: נעשה כאומר לה כו׳ ואף על גב דלא אמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה דודאי אדעתא דהכי אסרה הלכך תו לא משועבד לה למזונות ע״כ. משמע מתוך לשונו ז״ל דהכא סמיך תלמודא אמאי דפריך תלמודא ומשני לעיל בפרק אע״פ ומיהו במהדורא בתרא חזר ופירש כפירוש התוספות ז״ל.

רשב״א **ואם** איתא לדרב הונא כו׳ ואם תאמר אמאי לא הקשו לרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני נזונת ואיני עושה אלמא (מעשה ידיה) [מזונות] עיקר ואינו יכול לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך מאי איכא למימר. ויש לומר דאפילו לרב הונא יכול הוא לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך ואי ספקה ספקה ואי לא ספקה יספיק הוא מכיסו והיינו דמקשה לקמן א״כ פרנס למה ומתרץ בדלא ספקה אבל למ״ד מעשה ידיה עיקר יכול הוא לומר צאי מעשה ידיך כו׳ בין ספקה בין לא ספקה לא יתן לה כלום יותר. הרשב״א ז״ל.

ריב״ש **וז״ל** ריב״ש: הא דאמרינן שיכול לומר לה צאי לאו אליבא דר״ל בלחוד אתא דאמר מעשה ידיה עיקר אבל לרב הונא דאמר מזונותיה עיקר לא דאם כן היכי אמרינן הכא שיכול לומר לה והא לא קי״ל כר״ל אלא כרב הונא וכדאיפסקא הלכתא כותיה לקמן בפ׳ שני דייני גזרות אלא ודאי אפילו לרב הונא וכו׳ ואין כן דעת הרמב״ם ז״ל פרק עשרים מהלכות אישות גם רש״י כתב בפרק אחרון דדוקא כשקבלה עליה. ע״כ.

ריטב״א **וז״ל** הריטב״א ז״ל: ואם איתא לדרב הונא כו׳ מהאי לישנא שמעינן דהא [דאוקימנא מתני׳ דהכא באומר לה צאי מע״י במזונותיך דאפי׳ לר״ה הוא, דאי לא היכי אמרי׳ השתא אם איתא לדר״ה דהא] אוקימנא מתני׳ דהכא דלא כותיה ואם כן ליתא לדרב הונא והוה לן למימר ולרב הונא דאמר אלא ודאי כדאמרן וכן בדין דאע״ג דלרב הונא מזונות עיקר יכול הוא לפורעה כנגד חובו ממעשה ידיה למה שמספיקין. ע״כ.

רא״ה **וכן** כתב הרא״ה ז״ל דאפי׳ לרב הונא דקסבר מזונות עיקר יכול ליתן לה מעשה ידיה שהיא חייבת לו בדמי מזונות ואם אינה מספקת משלים לה ואם מספקת פטור בכך דהשתא ודאי אליבא דכולי עלמא מפרקינן לה ואפילו לרב הונא. תדע מדאמרינן ואם איתא לדרב הונא ואלו האי פירוקא לא אתי לדרב הונא מאי קאמר אם איתא פשיטא דליתא דהא מתני׳ תיובתא אלא ודאי אליבא דכ״ע קא אמרינן וכולה סוגיין נמי אליבא דכ״ע בין לרב הונא בין לר״ל. ומאי דמקשינן נמי אי הכי פרנס למה לה ומתרצינן בדלא ספקה אתיא נמי אפילו אליבא דר״ל ואפילו לר״ל כשאינה מספקת חייב לה במזונותיה ולא פליגי להו ר״ל ורב הונא אלא אם היא יכולה לומר לבעלה איני נזונת ואיני עושה אבל דברי הכל שהוא חייב במזונותיה ואינו יכול להפטר דהא ארוסה שהגיע זמן חייב במזונותיה ואינו נותן לה מעשה ידיה כדמוכח לקמן במכילתין בפרק שני דייני גזרות וכיון שכן נשואה שחייב במזונותיה מן הדין ועיקר חיוב מזונות עליה שאם אינה מספקת שהוא חייב לה וכן דעת רבינו הרב רבינו משולם בן הרב ר׳ משה ז״ל.

רש״י מהדו״ק **ורש״י** כתב במהדורא קמא וז״ל: מתוך שיכול לומר כו׳ דקסבר מעשה ידיה עיקר אמאי אינו צריך להפר הא קא חייל נדר שפיר ולא משעבדא לה למעשה ידיה לפי שנעשית כאומרת לו איני נזונת ואיני עושה דכיון דמזוני הוא עיקר לרב הונא ואיהו לא בעי מזונות תו לא הויא מעשה ידיה דידיה. ע״כ. משמע מלשונו ז״ל דבהכי נמי פליגי דלרב הונא אינו יכול לומר צאי מעשה ידיך כו׳ דמזוני עיקר ומ״ד דיכול לומר צאי מעשה ידיך כו׳ קסבר מעשה ידיה עיקר וצריך לתרץ שמעתין אליביה ז״ל ובמהדורא בתרא השמיט כל זה.

ריב״ש **לא** תימא נעשה אלא אימא באומר לה צאי כו׳ לא הוה מצי למימר הכא מתני׳ ר״מ דאין אדם מוציא דבריו לבטלה ומ״ה נעשה כאומר כדאמרינן לעיל בפרק אע״פ דלא דמי דמשום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה יש לתקן דבורו אבל להוסיף על דבריו דברים אחרים שאינו אומר לא. כתוספות. ולי נראה שלא אמר ר׳ מאיר אין אדם מוציא דבריו לבטלה אלא בהקדש וצ״ע ובדיקה בתלמוד. ריב״ש ז״ל.

ריטב״א **אי** הכי פרנס למה לי ושמעינן מהכא שהאומרת איני נזונת ואיני עושה הבעל פטור מכסויה ולבושה דאי לא נימא דפרנס לשאר צרכיה חוץ ממזונות דאף ע״ג דשאר פרנסה כיון דלא אתיא אלא מזמן לזמן רחוק לא הוה ליה למתני שלשים יום מ״מ לא הוה לן למפרך פרנס למה לי והוה לן למפרך אמאי ל׳ יום ותו לא אלא ודאי כדאמרן. הריטב״א ז״ל.

גאון ושיטה **וז״ל** גאון ז״ל: אי הכי פי׳ שעושה ואוכלת פרנס למה לה פי׳ תעשה ותאכל. ע״כ. ונראה דה״ק אי הכי פרנס למה אי אמרת בשלמא דמתני׳ איירי בנדרה איהי וקיים לה איהו דומיא דאינך דקתני המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות כו׳ ניחא דאיצטריך פרנס אבל השתא דעושה ואוכלת פרנס למה כנ״ל.

רש״י מהדורא קמא **הדר** קושיא לדוכתיה דכיון דמשועבד מי מצי מדיר לה דהכא נמי משועבד לה למה דלא ספקה למעשה ידיה לגדולים כגון לחם ובשר ויין ופירות ושמן ושאר דברים קטנים. רש״י במהדורא קמא.

ריטב״א רש״י מהדו״ק ושיטה **במספקת** לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים פי׳ ובדברים קטנים לא אלמוה רבנן לשעבודא וחייל נדרה. הריטב״א ז״ל. וצ״ע דאם כן מאי פריך תלמודא הא רגילה בהו איברא דמשועבד לה כיון דרגילה בהו ומיהו קונם מפקיע שעבודא בהאי ולא אלמוה רבנן כל כי האי שעבודא וכל כיוצא בזה פירשו התוס׳ לקמן גבי הא דמשני שהגיע זמן ולא נשאו והיינו לפי שיטתם ז״ל וכדבעינן למכתב בס״ד והלכך הכי נמי משמע דבעי לתרוצי הכא לפי פירושו של

כבודו דפטור מהשבת אבידה, הוא בנין אב לכל התורה במצות שבין אדם לחבירו, ובודאי לא היה לפי כבודו של הלל הזקן לרוץ לפני העני, וצ"ל דעשה לפנים משורת הדין, וקשה לפי מ"ש הרא"ש בפ' אלו מציאות, דבמקום שהזקן פטור אסור לו לזלזל בכבוד תורה, והיינו כמ"ש הריב"ש בשם הראב"ד דאף דת"ח שמחל על כבודו מחול אבל בבזיונו אינו יכול למחול, ואיך הותר להלל לזלזל בכבוד תורתו, ושמא היה במקום שלא הכירו אותו.

רכז) דף ע: באומר צאי מע"י במזונותיך, לכאורה באומר לה כן אינו נפטר מחיוב מזונות שעליו וא"כ מע"י שלו אלא שהיא גובה מזה למע"י, וא"כ לא משני בגמ' מידי, דנמצא שהוא זנה משלו, דמע"י הן כשאר נכסיו, ומוכח מזה דבאומר כן נפקע ממנו חיוב מזונות כנגד מע"י והן שלה ולא שלו.

רכח) שהגיע זמן ופירש"י דמדאורייתא לא משועבד לה. ולכאורה לפי מ"ש למעלה אות קפ"ב דיכולה לטעון או תכניס לחופה או תזון, ראוי שיתחייב גם מדאורייתא, ושמא עיקר הזמן די"ב חודש אינו מדאורייתא, והא דיליף בגמ' לעיל ג"ז מקרא הוא אסמכתא.

רכט) ופרנס לאו שליחותיה קעביד. וק' לוקי בפרנס עכו"ם, אי נימא דאין שליחות לעכו"ם כלל גם לחומרא, ונראה דהכא אין שייך כלל לדין שליחות, אלא דכיון דהפרנס נותן לה על פי ציווי הבעל, ואי תבע להבעל בדינא, אמרינן ליה זיל שלים מדין ערב שהוציא ממון על פיו, א"כ האשה נהנית מהבעל ולא מהפרנס, ואפילו הפרנס אינו בר שליחות ג"כ אסור דדין ערב אינו תלוי בדיני שליחות, ואין מקום להקשות בזה מהא דאין שליח לדבר עבירה, ולשון הגמ' לאו שליחותיה קעביד, הכוונה, אם זה נקרא עשה עפ"י ציוויו וממילא מתחייב מדין ערב, והא דמייתי בגמ' מגט והתם בעינן דיני שליחות, מכ"ש קא מייתי, דכיון דסגי בהכי בגט דבעינן שליחות ממש, כ"ש דמיקרי עשה עפ"י ציוויו להתחייב מדין ערב, ועי' בחידושי הרשב"א קידושין ח' בשם הירושלמי, ובמחנה אפרים הל' שלוחין סימן כ"ד.

רל) דף ע"א. תוד"ה ואם אמר וכו' שיש בהן עינוי נפש, אפי' מקיימת יוצאה בלא כתובה. ובר"ן מבואר, דה"ה נדרים שבינו לבינה, וקשה מהא דקאמר יקניטנה כדי שתדור בפניו ויפר לה, מאי מהני שיכול להפר לה הא אפילו מקיימת ג"כ תצא בלא כתובה. מיהו בד"ה אימא פירשו בתוס' דמודה ר"מ שלא יתן כתובה, אלא דהוכרחו לזה מהא דס"ל היא נתנה, אבל אי נימא לר"מ הוא נתן, ניחא להו לפרש בדברי ר"מ דיתן כתובה דיש לו תקנה להפר, ואפשר דהא דמפסדת כתובה אפילו במקיימת כשאומר אי אפשי בנדרנית, הטעם דיכול לומר אף דעכשיו מקיימת מ"מ כיון שהיא נדרנית תדיר יזדמן לפעמים שלא תקיים, אבל לר"מ דיש תקנה שתדור תמיד בפניו אינו יכול לטעון כן, אבל אם נפרש הטעם כן, א"כ אין לחלק בין עינוי נפש לשאר נדרים דבכולם יכול לטעון שמא תעבור על נדרה, והר"ן כתב, דמשו"ה מצי קפיד ביש בו עינוי נפש או בינו לבינה, לפי שאינו בדין שתהא נודרת באלו תחתיו שלא מדעתו, וא"כ הקפידא היא דוקא כשנודרת שלא מדעתו, אבל אם יקניטנה תדור תמיד בפניו.

רלא) שם ע"ב. הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו. הלשון כופה קשה, דהא בני אנוסה הן מבני תשע מדות, נדרים כ', ובעיקר הדין דאין הנדר חל, פירש הר"ן בנדרים הטעם משום דאלמוה רבנן לשיעבודא, וצ"ע דבשלמא לענין מע"י ומזונות שייך הפקר בי"ד, שהקנו לאשה את נכסי הבעל או את קנינו של בעל במע"י, אבל בשיעבוד עונה לכאורה לא שייך הפקר בי"ד לומר שגופו נעשה הפקר, ואפילו בעבד כנעני הקנוי לרבו כשורו וחמורו, מ"מ לכאורה יכול לאסור הנאת תשמישו על אחרים, ועוד קשה דמה הועילו חכמים בתקנתן דאלמוה לשיעבודא דבעל שלא תוכל לאסור עליו הנאתה, אכתי תאסור הנאתו על עצמה ואין מאכילין לה דבר האסור, ול"ל לתקוני בכדי שאין שום תועלת מתקנתן, ואפשר שלא היתה תקנה מיוחדת לענין תשמיש, אלא תקנה כוללת, לכל הדברים שהבעל ואשה משועבדין זל"ז, שלא יוכלו לאסור זה על זה.

רלב) דף ע"ב. ואיזו היא דת משה. אף דכל התורה כולה היא דת משה, אבל ביאור הדברים

לה צאי מע״י במזונותיך דאפילו לרב הונא הוא[12], דאי לא היכי אמרינן השתא אם איתא לדרב הונא, דהא] אוקימנא מתני׳ דהכא דלא כותיה, ואם כן ליתא לדרב הונא, והוה לן למימר ולרב הונא דאמר, אלא ודאי כדאמרן. וכן בדין, דאע״ג דלרב הונא מזונות עיקר, יכול הוא לפורעה כנגד חובו[13] ממעשה ידיה למה שמספיקין. עד כאן.

רא״ה וכן כתב הרא״ה ז״ל, דאפילו לרב הונא[14] דקסבר מזונות עיקר יכול ליתן לה מעשה ידיה שהיא חייבת לו בדמי מזונות[15], ואם אינה מספקת משלים לה ואם מספקת פטור בכך, דהשתא ודאי אליבא דכולי עלמא מפרקינן לה ואפילו לרב הונא. תדע מדאמרינן ואם איתא לדרב הונא, ואלו האי פירוקא לא אתי לדרב הונא מאי קאמר אם איתא, פשיטא דליתא, דהא מתני׳ תיובתא, אלא ודאי אליבא דכ״ע קא אמרינן.

וכולה סוגיין נמי אליבא דכ״ע בין לרב הונא בין לר״ל, ומאי דמקשינן נמי אי הכי פרנס למה לה ומתרצינן בדלא ספקה, אתיא נמי אפילו אליבא דר״ל[16], ואפילו לר״ל כשאינה מספקת חייב לה במזונותיה, ולא פליגי להו ר״ל ורב הונא אלא אם היא יכולה לומר לבעלה איני נזונת ואיני עושה, אבל דברי הכל שהוא חייב במזונותיה ואינו יכול להפטר, דהא ארוסה שהגיע זמן חייב במזונותיה ואינו נותן לה מעשה ידיה כדמוכח לקמן במכילתין בפרק שני דייני גזרות[17], וכיון שכן נשואה שחייב במזונותיה מן הדין ועיקר חיוב מזונות עליה שאם אינה מספקת שהוא חייב לה, וכן דעת רבינו הרב רבינו משולם בן הרב ר׳ משה ז״ל.

רש״י מהדו״ק ורש״י כתב במהדורא קמא וז״ל, מתוך שיכול לומר כו׳, דקסבר מעשה ידיה עיקר[18], אמאי אינו צריך להפר, הא קא חייל נדר שפיר ולא משעבדא לה למעשה ידיה, לפי שנעשית כאומרת לו איני נזונת ואיני עושה, דכיון דמזוני הוא עיקר לרב הונא ואיהו לא בעי מזונות תו לא הויא מעשה ידיה דידיה. עד כאן.

רב״א משמע מלשונו ז״ל דבהכי נמי פליגי, דלרב הונא אינו יכול לומר צאי מעשה ידיך כו׳ דמזוני עיקר, ומ״ד דיכול לומר צאי מעשה ידיך כו׳ קסבר מעשה ידיה עיקר, וצריך לתרץ שמעתין אליביה ז״ל, ובמהדורא בתרא השמיט כל זה.

ריב״ש **לא תימא נעשה אלא אימא באומר לה צאי כו׳.** לא הוה מצי למימר הכא מתני׳ ר״מ דאין אדם מוציא דבריו לבטלה ומש״ה נעשה כאומר כדאמרינן לעיל בפרק אע״פ, דלא דמי, דמשום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה יש לתקן דבורו, אבל להוסיף על דבריו דברים אחרים שאינו אומר לא. כתוספות[19].

ולי נראה שלא אמר ר׳ מאיר אין אדם מוציא דבריו לבטלה אלא בהקדש, וצ״ע ובדיקה בתלמוד. ריב״ש ז״ל.

ריטב״א (ג) **אי הכי פרנס למה לי.** ושמעינן מהכא שהאומרת איני נזונת ואיני עושה הבעל פטור מכסותה ולבושה[20], דאי לא נימא דפרנס לשאר צרכיה חוץ ממזונות, דאף

12 וכ״כ הרשב״א לעיל והרא״ה להלן וע״ל בריב״ש שהביא דיעות חולקות בזה וראה הערה קודמת. 13 נראה מדברי הריטב״א שכל גדר צאי מע״י לר״ה מועיל לא מעיקר ההגדרה שבטל חיובו למזונות אם ספקא, אלא דהוי רק כפורע לה חובו מכספו שלו דהיינו מעשה ידיה שלה, ולכאורה צ״ע דלפ״ז מדוע נאמר כאן בסוגיא דבאופן שאומר לה צאי מע״י בטל שיעבודו וחל נדרו שהדירה הרי להנ״ל חיובו ושיעבודו עדיין קיימים והוא עדיין מחויב לפרנסה אלא שמפרנסה באופן שנותן לה מעות אלו וא״כ איך תירצה שאלת הגמ׳ והא משועבד לה, ועיין אמנם קוב״ש כאן שהוכיח מסוגיין דאין גדר צאי כתשלום ומהוכחה זו (ועיין בברכת אברהם בזה). ואולי כוונת הריטב״א לומר דבאמת יכול לומר לה צאי מע״י ממש היינו שיבטל חיובו לזונה וחיובה למע״י אלא שהריטב״א מסביר דטעם הדבר שיכול לעשות כן ואפי׳ שלר״ה מע״י עיקר דהרי בכל אופן כשספקא הרי יכול לפורעה דמי מזונות ממע״י וא״כ אפוכי מטרתה למ״ל, וכיון שכן אין ענין לחז״ל להתעקש שתישאר התקנה שהוא חייב לזונה והיא חייבת לו מע״י דכיון דספקא ובכל אופן יוכל לפרעה ממעש״י ולכן מסכימים חז״ל שיוכל לומר לה צאי בכה״ג ולכן כבר אינו משועבד לה ושפיר חל נדרו [וע״ל נח, ב בשיטה הערה 203 שהוכחנו שם דשיטת הריטב״א דכשאינו זנה לגמרי והאשה נוטלת מע״י אין הגדר שנתבטל החוב שלו ושלה אלא שהיא אוכלת ממע״י בתור כספו של הבעל וכסף זה משועבד לה. ומ״מ העודף ע״י צרכיה יהיה של בעלה, ואין זה סתירה למה שאנו אומרים כאן, דהתם סובר הריטב״א שברגע שמע״י מספקים לה א״כ אין כאן כלל מצב שהבעל לא זנה וכאילו לא אירע דבר שהרי מתפרנסת משלו היא ע״י מע״י שהם שלו מתחילה, ומשא״כ הכא שהבעל אומר לה צאי ובא להכריז ולהחליט שאינו לוקח משלה ואין רוצה להתחייב לה מזונות שפיר יכול לעשות כן ובטל דינו ודינה, והטעם לזה דיכול הוא כיון שבכל אופן הרי יכול לפרוע לה ממע״י ואין לחז״ל ענין להשאיר מצב של חוב הדדי וכנ״ל ודוק]. 14 וכ״כ הרשב״א לעיל וע״ל בריב״ש שהביא דהרמב״ם ורש״י פליגי ע״ז ועיי״ש הערה 11. 15 לשונו נוטה דלר״ה בגדר הדבר היא חייבת לו מע״י והוא חייב לה מזונות אלא שנוטלת מזונות ממע״י. וע״ל שכך גם לשון הריטב״א וראה הערה 13 שהקשינו לפ״ז מדוע אמרינן בסוגיא דבכה״ג חל הנדר הא עדיין הוא משועבד לה למזונות וראה מש״כ שם. 16 ודלא כהרשב״א לעיל דס״ל דלר״ל דמע״י עיקר אף בדלא ספקא יכול לומר לה צאי. וע״ל הערה 7 שהארכנו בשיטתו. 17 לקמן קז, א. 18 ולמד מכאן הרב״א בהמשך דלשיטתו אה״נ דלר״ה א״א לומר צאי ואף בדספקא, וכמו שכתב הריב״ש לעיל, גם מרש״י לקמן קז, א ד״ה חיישינן, ועיין שם לעיל הערה 11 ביאור שיטה זו. 19 ד״ה אלא. 20 עיין פלוגתת הפוסקים בזה בשו״ע סי׳ סט ס״ב ובנו״כ שם.

שיקדימו את דינו של קרובו, ובזה איכא עשה דכבוד התורה להקדימו.

דף קז.

בששמעו בו שמת כו"ע ל"פ ובראשונים איכא ג' פירושים בהא דמודה שמואל בשמע בו שמת.

א) רש"י פי' כיון שקרובה לשבע לגביית הכתובה, מגבינן לה השתא על סמך שתשבע אח"כ בשעת גביית הכתובה, ומבואר דס"ל לרש"י דלשמואל בשבועה שפיר פוסקין לה מזונות. ועי' בתוס' שהקשו מהא דמשמע לקמן דאפי' בשבועה אין פוסקין. ועי' בשמ"ק שתי' דשאני התם דמיירי בלא שמעו בו שמת, והתם מודה רש"י דאפי' בשבועה אין פוסקין, והביאור הוא עפ"י שיטת רש"י לקמן דס"ל דאם הבעל בא וטען פסקתי נאמן להוציא מידה ע"י שבועה, ולהכי י"ל דאין נותנין לה עכשיו אפי' בשבועה, משא"כ בשמעו בו שמת שא"י לבוא להכחישה שפיר פוסקין לה ע"ש, וכעי"ז תי' האב"מ (סי' ע' ס"ק ב') ע"ש.

ב) **והתוס'** פירשו דלא חיישינן לגרי אלא במקום דמוכח שהתפיס לגרי, אבל במת דליכא הוכחה לא חיישינן.

ג) **והריטב"א** והר"ן פי' עפ"י הסוגיא לעיל (לו:) דאמרי' דנכסי בחזקת אלמנה קיימי לענין מזונות, ולכן נאמנת לומר לא נתנו לי מזונות. ולכאורה מבואר מדבריהם דסבירא להו דרק לענין גביית מזונות דלאחר מיתה הוי הנכסים בחזקת האלמנה, אבל לענין מזונות מחיים הנכסים הם בחזקתו, והביאור הוא עפימש"כ התוס' לעיל (לו:) דהא דהנכסים בחזקתה היינו משום דיכולה למכור למזונות שלא בב"ד, וא"כ מחיים שאינה יכולה למכור שלא בב"ד אין הנכסים בחזקתה. ועי' באב"מ (סי' ע' ס"ק ב') שבאמת כתב דלפי הרמב"ם שמחדש דמחיים מוכרת שלא בב"ד, א"כ אפי' מחיים הרי היא מוחזקת ע"ש.

ועי' בפנ"י שנתקשה מאד למה לא פירשו רש"י ותוס' כהראשונים, והרי הוא גמ' מפורשת לעיל דהיכא דיש דין ודברים בין היתומים והאלמנה, האלמנה נאמנת משום דהנכסים הם בחזקתה.

וע"ש שכתב לחדש דלא אמרינן הנכסים בחזקתה אלא כשבאו בטענת עצמן, משא"כ הכא שבאין בטענת אביהם חיישינן שמא אביהם אתפיס לגרי ע"ש.

חיישינן שמא אמר לה צאי מעש"י למזונותיך

ופרש"י וקבלה עליה, ונחלקו הראשונים בכוונתו, הר"ן כתב דכוונתו כתוס' דמיירי דאח"כ לא ספקה, דאי מיירי בדספקה אמאי פוסקין לה מזונות לרב הרי

יכולה לקחת המעש"י תחת המזונות, ובע"כ מה שנפטר כשאמר לאי מעש"י למזונותיך אע"ג דעכשיו לא ספקה, היינו משום שקיבלה עלה. ובביאור הך קיבלה עלה, עי' באב"מ (סי' ס"ט ס"ק א') שכתב דהוא מטעם מחילה, ע"ש שכתב דמה"ט ל"ק מה שהק' האחרונים והא יכולה עכשיו לחזור בה, די"ל כיון שכבר מחלה שוב א"י לחזור בו. (ולכאורה יל"ע היאך מהני מחילה לפי שיטת הריטב"א המובא באב"מ דבמזונות כל יומא ויומא חוב באנפי נפשה הוא, והא לכאורה הוי מחילה על דבשלב"ל. ועי' ריש פרק המדיר מש"כ בזה).

אולם בהגהות אשרי נקט בדעת רש"י שאפי' בדספקה אינו יכול לומר לאי מעש"י למזונותיך אא"כ קיבלה עלה. ולכאורה ל"ב כיון דספקה למה א"י לפרוע את המזונות ע"י מעשה ידיה, מ"ש כסף מעש"י מכסף דידיה, עי' בחזו"א (סי' ס"ח ס"ק א' ב') שכבר נתקשה בזה.

ושמעתי מהג"ר אהרן קרייזר זצ"ל לבאר עפ"י מש"כ לעיל (ריש פרק הנושא) דחיוב מזונות לא הוי חיוב ממון בעלמא אלא הוא חיוב לזונה, וא"כ י"ל דלא שייך לפטור עצמו ע"י המעש"י שהרי מ"מ אינו נותן לה מזונות, ואע"פ שודאי יכול לפטור עצמו ע"י תשלומין מ"מ י"ל דמעש"י לא הוי קיום של חובתו לזונה. ובאופן אחר י"ל כיון דאינו זוכה בהמעש"י עד שנעשית (ורק דיש לו כח לכופה לעשות מעש"י), אין זה מיקרי ממון לפטור עצמו מחיובו לזונה, ועדיין ל"ע בכ"ז.

א"ב קטנה וספקה

עי' בר"ן שכתב דמשמע מכאן דאפי' אם ספקה ויש לה מספיק מעש"י למזונותיה, אפ"ה פוסקין לה מזונות, וכ"כ הרמב"ן והרשב"א, וכ"כ הרמב"ם (פי"ב הט"ז) וז"ל כשפוסקין לה מזונות אין מחשבין עמה על מעש"י, וכתב המ"מ דמקורו הוא מסוגיין.

אולם יעוי' בר"ן שכתב דמיירי דעכשיו ודאי לא ספקה ורק בשעה שהלך למדה"י היה ספקה, אבל אם גם עכשיו ספקה לכו"ע אין פוסקין לה מזונות אלא ניזונית ממעשה ידיה, וכ"כ הרא"ש ע"ש. וע"ש בר"ן שתמה על הרמב"ם דאי מיירי בדספקה כיון שהיא חייבת במעש"י למה לא יחשבו ב"ד עליו כשיחשבו לו מזונות.

ואפשר לומר עפימש"כ לעיל דחיוב מזונות אינו חיוב ממון אלא חיוב לזונה, וגם הזכות מעש"י אינו זכות ממון אלא הוא דין שכשעושית מעש"י הרי הוא זוכה בהן, וא"כ חיוב מזונות וזכות מעש"י הם שני חיובים נפרדים ואין למנוע ממנה החיוב מזונות מפני המעש"י, ולריכים לעשות דין תורה מיוחד על המעש"י, עי' היטב בחזו"א (סי' ס"ח ס"ק ג'). ועי' באב"מ (סי' ע' ס"ק ג') מה שתי'.